

^{18–44} Překvapuje Ezdrášův hluboký *zármutek* i nám dnes cizí *přísnost* při vyšetřování a nápravném řízení. Kdo se nedostaví, bude vyobcován. Když srovnáme seznam provinilců, jichž je 113, se součtem přístěhovalců 42.360 (2,64), zjistíme, že mužů, kteří si vzali pohanské ženy, bylo asi čtvrt procenta, což je velmi málo. Pravděpodobně jsou vyjmenováni jen ti, kteří se od svých pohanských manželek a dětí vskutku odloučili. Byli tu však patrně i jiní, kteří se nepodřídili a tím zůstali pro celek ustavičným svodem. Podle seznamu provinilců byly zasaženy všechny vrstvy: 17 kněží, 6 levitů, 4 chrámoví pomocníci a 86 ostatních Izraelců.

Zároveň můžeme z tohoto oddílu vyčíst, že poexilní židovstvo pokládalo pohanství za nebezpečnou a akutní moc, proti níž je nutno radikálně bojovat. Nešlo přece jen o ženy a matky, ale o jejich příslušnost ke *kultům okolních národů* a o vliv těchto kultů na izraelské rodiny. Tak se stává Zákon hradbou chránící lid před splnutím s okolním světem. Nabývá neobyčejné autority, jak vysvítá i z toho, že všichni jmenovaní uposlechli a propustili své pohanské ženy. Boží zákon a poslušnost lidu se stávají nejdůležitějšími faktory v životě židovstva. Dodávají lidu i každému jednotlivci vědomí záštity před Božími soudy a tresty a posilují je v naději na příchod Božího království.

Zmínka, že byly *propuštěny i ženy-matky*, ukazuje, jak přísně se prosazovalo ustanovení Zákona. Situace, v níž žil Boží lid, a nebezpečí, které jej ohrožovalo v době Ezdrášově, si zřejmě tuto přísnost vynucovaly. Lid není dosti silný, aby dovedl jinověrce získávat pro Hospodina, a ženy, o nichž tu je řeč, nejsou jako moábská Rúť, aby se dovedly cele a bezvýhradně přimknout k Hospodinu (sr Rt 1,16). V Novém zákoně se také setkáváme se svrchovaným nárokem Spasitele, před nímž musejí ustoupit všechny svazky a vztahy lidské (Mt 10,35—37 19,29). Situace, do níž píše o něco později apoštol Pavel, je zase poměrně jiná, ale předpokládá ovšem u Kristova učedníka pevnou a živou víru: věřící mají svobodně a věrně žít s nevěřícími a snažit se je získat pro Krista (1 K 7,12nn). Boží lid má prostě za všech okolností *poslání misijní*, ať jde o lid staré nebo nové smlouvy. Běda však, nemá-li víru tak pevnou, aby dovedl odolávat vnějšímu pokušení. Nedovede-li získávat pohany pro Hospodina, nesmí se ani s nimi směšovat a Hospodina opouštět. Právě na příkladě rozrušených manželství a rodin si každý nejnázorněji může uvědomovat svou odpovědnost za sebe i za druhého. Třebaže opatření Ezdrášovo dnešního člověka přímo odpuzuje svou tvrdostí, je současně i velmi naléhavou připomínkou, aby se každý zamyslel sám nad sebou a nad svým manželstvím i rodinou. Proti lidské nevěře a zradě uplatňuje své nesmlouvavé nároky ten, který je První i Poslední (Iz 44,6), jehož je všechna země i ti, kteří na ní žijí (Ž 24,1).

NEHEMJÁŠ

ÚVOD

JEŠTĚ JEDNOU došlo za vlády perského krále Artaxerxa I. k obrodnému procesu v náboženské obci jeruzalémské. Je spjat se jménem králova číšníka, příslušníka židovské diaspory, Nehemjáše. Jeho postavení u dvora mu umožnilo přístup k samotnému králi. Jedná jako věrný syn svého lidu. Exulanti žili již téměř půldruhého století v Babylónii, zdomácněli tam, sžili se se svým prostředím, ale srdcem byli stále v Jeruzalémě, třebaž jej nikdy neviděli. Pozorně sledovali události v zemi svých otců a snažili se podle možnosti pomáhat tamním bratřím v jejich budovatelském úsilí (sr Ža 6,10nn).

Nejsme, žel, dosti podrobně zpraveni o činnosti Ezdrášově. Patrně netrvala příliš dlouho a poměry se brzy znovu obrátily k horšímu. Šlo tu jednak o různé vnitřní neshody v Jeruzalémě a Judsku, kde ustavičně docházelo k směšování židů s ostatními obyvateli země a tím k náboženské vlašnosti a porušenosti. Jednak tu byly příčiny vnější: sousedé neustávali ohrožovat židy, jejichž postavení vůči okolní přesile bylo o to těžší, že Jeruzalém stále ještě nebyl opevněn.

Zprávy o poměrech v Judsku se donesly až do zimního sídla perských králů v dalekém Šúšanu (Neh 1,1—3). Nehemjášovi se stalo zřejmým, že musí svého postavení užít k tomu, aby získal krále pro věc svého lidu. Máme tu dochovan jediný konkrétní doklad, jak byl vzbuzen zájem perského krále o potřeby a těžkosti navrátilců.

Král vyhovuje Nehemjášově žádosti a posílá jej jako svého zmocněnce se silným vojenským doprovodem do Jeruzaléma (2,9). Má za úkol obnovit městské hradby. Pro perské úředníky v syrsko-palestinské oblasti dostává s sebou doporučující dopisy. Má nárok na jejich všestrannou pomoc v dodávce stavebního materiálu.

Nehemjáš se vydal na cestu ve 20. roce Artaxerxovy vlády, tj. r. 445 př. Kr., a zdržel se v Jeruzalémě až do 32. roku vlády svého krále, tj. do r. 433 (5,14). Potom se vrací ke královskému dvoru (13,6). Jenže poměry v náboženské obci jeruzalémské stále ještě nebyly uspokojivé, a tak se Nehemjáš vydává po druhé na cestu (13,7). Dozvídáme se o něm, že byl judským místodržitelem. To znamená, že Judsko bylo vyňato z pravomoci samašské provincie a stalo se svěřácnou pro-

vincii ve svazku perské veležiše. Je přirozené, že se tím mezi Jeruzalémem a Samařím poměry ještě přiosvěřily a napětí vzrostlo, ale pro další rozvoj židovstva bylo osamostatnění Judska krokem nanejvýš významným.

Nehemjášovi náleží zásluha, že dovedl využít svého postavení na královském dvoře a svého osobního vztahu ke králi ve prospěch svého lidu. Dosáhl v podstatě tří velkých úspěchů: 1. Judsko se stalo svéprávnou perskou provincií, nezávislou na sousedních kmenech, 2. Jeruzalém byl znovu opevněn a stal se tak srdcem nové provincie, 3. lid byl tím zajištěn proti přepadům zvenčí a mohlo dojít k radikální očistě uvnitř, v chrámě, v obci, v rodinách (kap. 13). — O tom přináší svědectví kniha Nehemjášova.

1. POSLÁNÍ NEHEMJÁŠE

1,1—7,72

a) Kajičná modlitba

1,1—11

Nehemjáš slyší o bídě judského lidu. V přímluvné modlitbě za něj se obrací k Hospodinu.

I ¹Příběhy Nehemjáše, syna Chakaljášova^a.

V měsíci kislew dvacátého roku, když jsem byl na hradě v Šúšanu, ²přišel Chanani, jeden z mých bratrů, s nějakými muži z Judska. Zeptal jsem se jich na Judejce — na tu hrstku, která vyvázla ze zajetí, — a na Jeruzalém. ³Řekli mi: „Hrstka těch, kdo pozůstali ze zajetí, je vystavena tam v té krajíně veliké zlobě a pohaně. Jeruzalémské hradby jsou pobořeny a brány zničeny ohněm.“

⁴Když jsem slyšel ta slova, ^bdal jsem se do usedavého pláče^b. Truchlil jsem několik dní, postil jsem se před Bohem nebes a modlil se k němu: ⁵Říkal jsem: „Ach, Hospodine, Bože nebes, Bože veliký a hrozný, který zachováváš^c smlouvu a jsi^c milosrdný k těm, kdo tě^c milují a zachovávají tvá^c přikázání. ⁶Kéž je tvé ucho^d ochotné slyšet a oči tvé pohotové vidět, abys vyslyšel modlitbu svého služebníka, kterou se před tebou modlím ustavičně^e dnem i nocí za Izraelce, tvoje služebníky. Vy-

znávám hříchy Izraelců, kterých jsme se dopustili proti tobě; i já a dům mého otce jsme hřešili. ⁷Ničemně jsme si vůči tobě počínali, nezachovávali jsme přikázání, řády a práva, které jsi přikázal svému služebníku Mojžíšovi: ⁸Rozpomeň se, prosím, na slovo, které jsi přikázal svému služebníku Mojžíšovi: **Budete-li^f jednat věrolomně, já vás rozptýlím mezi národy.** ⁹Když se však obrátíte ke mně a budete má přikázání zachovávat a podle nich jednat, pak i kdyby někteří z vás byli zahrnutí až na kraj světa^g, i odtamtud je shromáždím a přivedu na místo, které jsem vyvolil, aby tam přebývalo mé jméno. ¹⁰Vždyť to jsou tvoji služebníci, tvůj lid, který jsi vykoupil svou velikou mocí a silnou rukou. ¹¹Ach Panovníče, kéž je tvé ucho ochotné vyslyšet modlitbu tvého služebníka i modlitbu tvých služebníků, kteří usilují žít v bázni tvého jména. A dopřej dnes zdaru svému služebníku a dej mu najít slitování u tohoto muže (u krále).“
Byl jsem totiž královským číšníkem.

^aChelkia, O'B ~ P V. — ^bdosl. usedl jsem a plakal. — ^eH. 3. os. — ^d::pl, V. — ^edosl. dnes. — ^fpodle O' V. — ^gpodle K; dosl. nebes.

(1) 10,1 (3) 2,17 2Kr 25,10 2Pa 36,19 (4) :Ezd 9,3 (5) Da 9,4; Dt 7,9 (6) :1Kr 8,28n 2Pa 6,40 Da 9,17n; Ž 106,6 (8) :Lv 26,33 Dt 28,64 (9) :Dt 30,1-4 (10) Dt 9,29

¹⁻⁴Nehemjáš, jehož jméno česky znamená 'Hospodin potěšil', je z potomků exulantů, kteří nevyužili možností, aby se vrátili do země svých otců. Neodrodili se však, ani neopustili Hospodina ve vzdálené cizině. Nehemjáš je příkladem takového věrného vyznavače, třebaže byl vysokým hodnostářem přímo na královském dvoře (11). Do zimní královny residence v Šúšanu přišli za ním jednou někteří *muži z Judska*, snad přímo vyslaní tamní náboženskou obcí. Byl mezi nimi i jeho rodný bratr Chanani (sr 5,14 7,2). Jeho jméno vyjadřuje díky a dá se přeložit: '(Hospodin) se smiloval'. Toto setkání znamená rozhodující mezník v životě Nehemjášově. Od Judejců slyšel o bídě a potupě svého lidu, o troskách a rozvalinách svatého města. Pochopil, kam patří, že jeho místo je po boku těch, kdo jsou vystaveni zlobě tohoto světa. Uvědomil si, že jeho posláním je pomoci svému lidu a dát do jeho služeb i svoje vlivné postavení.

Hradby jeruzalémské ležely v sutinách, brány, v nichž se konával soud, byly v troskách. Město i celý kraj spadaly pod pravomoc samařského místodržitele, a tak není divu, že Jeruzalém dosud nebyl opevněn. Vždyť i obnova chrámu narážela kdysi na otevřený odpor správních činitelů (Ezd 4). *Navrátílci*, kteří unikli zajetí a smrti, byli i doma stále

ohrožení a vydání napospas svému nepřátelskému okolí. Nehemjáš byl zprávou hluboce dotčen a ve vroucí modlitbě se obrací o pomoc k tomu, který jediný může pomoci.

⁴⁻¹¹ Oslovuje Hospodina jako *Boha nebes*. Je to Bůh všemohoucí, veliký a hrozný. Jako člověk nepronikne tajemství nebes, tak nemůže proniknout ani tajemství Boží. Jeho cesty nejsou jako lidské a jeho svatá rada převyšuje všechno lidské myšlení tak, že se člověk může před svým Bohem jen ztížit a věřit v jeho věrnost a milosrdenství. Pány světa nejsou bohové světovládých říší, nýbrž Hospodin, Svätý Izraelský. Bůh poraženého lidu je ten pravý a jediný nebeský Bůh. Nehemjáš se sklání před jeho božským majestátem a pokorně vyznává, že jeho lid byl spravedlivě potrestán. Zkoušky a hrůzy, o nichž slyšel od starších, nepokládá za důkaz Boží bezmocnosti, nýbrž za doklad Hospodinovy moci a síly. Úpěnlivě prosí o vyslyšení. Nejde o něho, jde o *zubožený lid*. Za něj prosí a za něj vyznává hříchy. Staví se do řady hříšníků, pro jejichž nepravosti přišly hrozné soudy. Solidarizuje se s nimi. Zároveň se však odvažuje prosit Boha o slitování. V modlitbě připomíná zaslíbení daná Mojžíšovi. Hospodin rozptyluje, ale také shromazďuje své rozptýlené. Nakonec připojuje Nehemjáš prosbu velmi osobní. Bůh nebes má přece v moci i pohanské vladaře; kéž mu nakloní milostí perského krále, aby se zastal jeho lidu. Jako jeho osobní číšník má k němu přístup a chce mu svou prosbu předložit, i když to není naprosto nic jednoduchého, natož samozřejměho, od krále něco žádat (sr Est 4,16).

Časový údaj o měsíci kislef (v. 1) je zdánlivě v rozporu se zmínkou o měsíci nisan (2,1). Kislef je devátý měsíc, nisan první. Proto mění někteří badatelé 1,1 na 'devatenáctý rok' (např. Galling, ATD). Tento zásah do textu, nemá oporu ve znění starých verzí (i Septuaginta a Vulgáta předpokládají rok dvacátý). Rozpor se patrně vysvětlí tím, že autor či redaktor knihy Nehemjášovy vycházel z židovského kalendáře, který začíná v 'sedmém' měsíci, tj. o podzimní rovnodennosti, kdežto známé nám názvy měsíců ve SZ počítají po babylónském způsobu se začátkem roku o jarní rovnodennosti (sr Bič, Palestina I., 227n). Kislef tedy vskutku spadá do téhož roku jako nisan a jde o události z r. 445 př. Kr., které ovšem mají předehru — podle našeho kalendáře — už v prosinci 446.

b) Cesta do Jeruzaléma

2,1—10

Nehemjáš se statečně hlásí ke svému lidu a je poslán perským králem do Jeruzaléma.

2 ¹V měsíci nisan dvacátého roku Artaxerxova králování, když před králem^a bylo víno, vzal jsem víno a podal je králi. Nikdy jsem^b před ním nebyval^b ztrápený. ²Tu mi král řekl: „Proč vypadáš tak ztrápený? Vždyť nejsi nemocný! Bezpochyby se něčím trápíš.“ Velmi jsem se ulekl ³a řekl jsem králi: „Ať žije král na věky! Jak bych neměl vypadat ztrápeně, když město, kde jsou hroby mých otců, leží v troskách a jeho brány jsou zničeny ohněm?“ ⁴Král mi nato řekl: „Co si tedy přeješ?“ Pomodlil jsem se k Bohu nebes ⁵a odpověděl jsem králi: „Jestliže to král uzná za vhodné a jestliže tvůj služebník došel tvého zalíbení, propust mě do Judska, do města, kde jsou hroby mých otců, abych je znovu vystavěl.“ ⁶Král, ^cvedle něhož seděla^c královna^d, se mě zeptal: „Jak dlouho potrvá tvá cesta a kdy se vrátíš?“ Králi se zalíbilo mě propustit, jakmile jsem udal určitý čas. ⁷Rekl jsem králi: „Jestliže to král uzná za vhodné, necht jsem mi dány doporučující listy pro místodržitele v Zaeufrati, aby mi poskytli doprovod, dokud nepřijdu do Judska, ⁸a také list pro správce královských lesů Asafa, aby mi dodal dříví na trámy k branám ^ehradu při domu Božím^e, na městské hradby^f i na dům, ^gk němuž mám přijít^g.“ Král mi je dal, neboť dobrotná ruka mého Boha byla nade mnou. ⁹Když jsem přišel k místodržitelům v Zaeufrati, dal jsem jim královské doporučující listy. Král také se mnou poslal velitele vojska a jezdce. ¹⁰Jakmile to uslyšel Sanbalat chorónský a Tóbijáš, ten amónský otrok, popadla je strašná zlost, že přišel někdo, komu jde o dobro Izraelců.

^a dosl. před ním :: přede mnou, O'. — ^{b,b} byl jsem jaksi, V. — ^{c-c} a vedle něho sedící, O' V. — ^d dosl. králová. — ^{e-e} × O'. — ^f H. sg ~ O'; pl, P V. — ^{g-g} patrně o chrámu; :: který budu obývat, As ~ J Lr.

(1): Gn 40,13.21 (2): Př 15,13 (3): Da 2,4 5,10 6,6; Neh 1,3 (6) 5,14 :13,6 (8): Ezd 5,5 7,6.9.28 (9): Ezd 8,22

¹⁻¹⁰ Z důvodů nám neznámých se Nehemjáš setkává s králem až v měsíci nisan. Byla to doba, v níž si lid Boží připomínal slavné vyvedení z egyptského otroctví (sr Ex 12,1nn Dt 16,1 Est 3,7). Právě v těchto

dnech podniká Nehemjáš rozhodující krok. Zastával vysoký úřad na královském dvoře perském (sr Gn 40,13.21). Nezapomněl však na své bratry hynoucí v bídě. Zapomenout by bylo totéž jako zradit. Sám ovšem nesměl oslovit krále (sr Est 4,11). Ale král na něm viděl stopy postu a *trápení*. Vytušil, že jde o vnitřní utrpení.

Nehemjáš se tohoto zjištění *ulekl*. Před majestátem perského krále přece nesměl projevovat zármutek, protože by to znamenalo přivolat zármutek na královský dům. Tak to aspoň chápal starý Orient. Na štěstí královského domu záviselo štěstí celé země a obdobně tomu bylo i s neštěstím. Proto běda tomu, kdo by uvedl zármutek na královský dům a tím na celou zemi. Měl plný důvod třást se před nejtěžším trestem. Nehemjáš chápe, že je v sázce jeho život, ale ví také, že nyní nadešla chvíle, kdy má otevřeně vyznat, že patří k lidu Božímu. Zdraví krále běžným pozdravem poddaných, přáním, aby 'byl živ na věky', jako by tak chtěl hned předem zažehnat jakékoli podezření, že na krále chce přivolat něco neblahého. Přiznává se pak k městu pobořenému a k lidu zavrženému a poraženému. Žádá, aby byl *poslán do rozbořeného města*, v němž žili jeho otcové. Chce jít k potřebným a nuzným. Ví, co jim chybí. Chce obnovit hradby a brány, a tak dát pozůstalému lidu vnější oporu, ujistit je, že je Bůh neopustil, že je nadále chrání a že chce být mezi nimi.

Král svého číšníka nezdržoval. Tento *překvapivý obrat* v postoji perského krále vůči Jeruzalému (: Ezd 4,17nn) se vysvětlí nejspíše nedávnými událostmi: r. 448 zosnoval zaeufratský satrapa Megabyzoz v syrsko-palestinském prostoru povstání. I v Egyptě propukaly vždy nové pokusy o svržení perského jha. Judsko se tehdy nezúčastnilo žádné protistátní akce. Navíc mělo značný strategický význam jako předsunutá výspa pro případná tažení proti Egyptu. Prokázanou blahovůlí si mohl král nesporně zajistit lojalitu židů. Dovoluje opevnit Jeruzalém a vyjímá Judsko z pravomoci samařského místodržitele (sr 5,14), která byla pro židy nesnesitelným břemenem. Králi šlo o to, aby v této oblasti konečně zabránil třenicím a nepokojům. Nehemjáš však v jeho souhlasu, ať byl motivován čímkoliv, spatřuje Boží souhlas. Král mu dá svobodu a výsady, aby mohl plnit a splnit své poslání. Dá mu potřebné doporučující listy i vojenský doprovod, takže Nehemjáš šťastně dorazí do Jeruzaléma. Král je však daleko a místní činitelé jeho vyslance naprosto nevitají přátelsky.

Nehemjášovi vstoupili do cesty hlavně dva protivníci: *Sanbalat* a *Tóbijáš*. Sanbalat pocházel nejspíše z Bét-chorónu (Joz 21,22), což bylo levitské město ležící asi 20 km severozápadně od Jeruzaléma. Jeho jméno však je asyrského nebo babylónského původu (<sin-uballit = Luna oživuje) a nasvědčuje možná tomu, že se jeho nositel i vnitřně přizpůsobil tomuto prostředí. Nenáležel k potomkům exulantů, nýbrž

k těm, kteří zůstali v zemi svých otců, ale tam splynuli s novými přistěhovalci a duchovně jim podlehli. Přízvisko 'chorónský' je tedy trpkou výčitkou zrady. Byl místodržitelem v Samaří v druhé polovině pátého století jako nástupce Rechúmův (Ezd 4,8). Tóbijáš byl podle jména jistě izraelského původu a byl správcem Zajordání. Přídomek 'amónský otrok' jej výrazně cejchuje jako odpadlíka od víry otců a staví jej po bok nejzavilejším nepřátelům Izraelovým (sr Dt 23,4 [= 3 K]). Nehemjáše tedy čeká zápas s protivníky velmi nebezpečnými a záluďnými.

c) Příprava k dílu obnovy

2,11—20

Nehemjáš prohlíží rozvaliny, vybízí ke stavbě a odolává útoku nepřátel.

¹¹Tak jsem přišel do Jeruzaléma. Po třech dnech tamního pobytu ¹²jsem vstal v noci spolu s několika muži, ale neoznámil jsem nikomu, co mi můj Bůh vložil do srdce, abych udělal pro Jeruzalém. Neměl jsem s sebou žádné zvíře kromě toho, na němž jsem jel. ¹³Vyjel jsem v noci Údolní branou směrem k Dračí studni a k Hnojné bráně. Přitom ^ajsem si pozorně všiml ^apobořených jeruzalémských hradeb ^ba bran zničených ohněm. ¹⁴Pak jsem pokračoval k Studničné bráně a ke královskému rybníku; zde však nebylo místo pro zvíře, aby se mnou prošlo. ¹⁵Ubíral jsem se tedy v noci vzhůru úvalem a ^apozorně jsem si všiml ^ahradeb ^c. Pak jsem se obrátil, vjel jsem Údolní branou a vrátil se zpět. ¹⁶Představenstvo nevědělo o tom, kde jsem chodil a co dělám; dosud jsem totiž nic neoznámil Judejcům, ani kněžím, ani šlechtě, ani představenstvu, ani ostatním, kteří pracovali na tom díle. ¹⁷Ted jsem jim řekl: „Sami vidíte, jaké zlobě jsme vystaveni. Jeruzalém je v troskách, jeho brány jsou zničeny ohněm. Pojďte a stavějme jeruzalémské hradby^o. A nebudeme nadále v pohaně.“ ¹⁸Sdělil jsem jim, jak dobrotivá ruka mého Boha byla nade mnou, také i slova, jež mi řekl král. Odpověděli: „Nuže, dejme se do stavby!“ I vzchopili se k dobrému dílu.

¹⁹Když o tom uslyšel Sanbalat chorónský, Tóbijáš, ten amónský otrok, a arabský Gešem, posmívali se nám. S pohrdáním nám říkali: „Do čeho se to pouštíte? Chcete se bouřit proti králi?“ ²⁰Nato jsem jim odpověděl a řekl: „Sám Bůh nebes

způsobí, že se nám to podaří. My jsme jeho služebníci. Dali jsme se do stavby. Vy však nemáte žádný podíl, ani právo, ani památku v Jeruzalémě.“

^{a-a}původně spíše: otloukal jsem (hradby; < š-b-r, v. 13.15; sr O' P :: H. š-b-r = pozorně jsem si všímal, ~ V). — ^bsg, O' V. — ^cH. sg, ~ O' (v. 15.17) V (v. 15).

(11) :Ezd 8,32 (13) 2Pa 26,9 (14) 3,15 (15) 2S 15,23; Jr 31,40 (17) :Ž 79,4

¹¹⁻¹⁸Nehemjášovi bylo dopřáno vrátit se do Jeruzaléma a začít s *dílem obnovy*. K tomuto úkolu se náležitě po tři dny připravuje (sr Ezd 8,32). Pak se vydává na zvláštní cestu, aby v noci *prohlížel rozvaliny*. Tak to aspoň chápe dnešní podoba hebrejského textu. Jenže se těžko vysvětlí, proč dělá v noci a k tomu tajně to, co mohl udělat ve dne mnohem lépe a důkladněji. Septuaginta (a podle ní i Pešitto) zachovala jiné pojetí. Podle toho Nehemjáš hradby otloukal, ne-li přímo na nich něco roztráskal. Septuaginta tedy předpokládá výraz š-b-r (= roztráskat) místo š-b-r (= prohlížet, pozorně si všímat), s nímž se setkáváme v hebrejském textu a jenž tvoří i podklad překladu Vulgáty. (H. š-b-r se užívá často o ničení model; sr Ez 6,4.6). Nelze vyloučit možnost, že Septuaginta tu vskutku zachovala původnější znění. Jeruzalémské hradby byly přece pobořeny, a proto neskýtaly městu potřebnou ochranu. Lid se ji snažil zajistit pověšením různých ochranných znamení, amuletů a třeba i zaklínadel na zdi a jistě by se byl zle osopil na každého, kdo by se jich chtěl dotknout. Nehemjáš měl tedy vážný důvod, nepouštět se do svého podniku veřejně. Až jednou budou tyto pohanské svody zneškodněny a lid pozná, že byly bezmocné, dá se spíše pohnout k tomu, aby městské hradby konečně obnovil. Pozdější doba patrně nedovedla pochopit, že by mezi potomky exulantů zůstalo ještě tolik duchovní neuvědomělosti, a dala textu nezavadný smysl nepatrnou změnou jediného písmene š místo š (sr Heller).

S malým průvodem, o němž se nic bližšího nedozvíme, vyjíždí Nehemjáš z města 'na zvířeti'. Třikrát tu čteme, že se vše děje v noci (12.13.15). Hebrejský výraz, jímž je 'zvíře' označeno (*b'šémá*), je blízký slovu označujícímu modloslužebnou výsost (*bāmá*); patrně i tento názvuk není nahodilý. Nehemjáš snad právě tato posvátná místa, jež odváděla lid od čisté bohoslužby, svým zvířetem znečistil a tím učinil nezpůsobilými pro další kultické úkony. Výsosti byly často právě u hradeb a u bran (sr 2 Kr 23,8); byly jednou z příčin někdejšího pádu Jeruzaléma.

Pětkrát čteme výraz *brána*. Tři brány jsou vyznačeny jmény: Údolní brána, Hnojná brána a Studničná brána (k jejich poloze sr Bič,

Palestina I., 265n a obr. 4). Za nočních temnot vychází Nehemjáš Údolní branou na západní straně jihovýchodního pahrbku jeruzalémského, sestupuje pak směrem k jihu po úbočí Sýrařského údolí k Hnojné bráně nad údolím Hinómoců. Na vlastní oči a zblízka vidí trosky zahalené závojem noci i doklady hmotné a duchovní bídy lidu. Cesta jej vede dál k Studničné bráně při východním svahu pahrbku — a potom už pěšky kidrónským úvalem. Je to část cesty, kterou šel kdysi David (2S 15,23) a kterou půjde jednou i Ježíš (J 18,1).

Po návratu vybízí Nehemjáš předáky, kněze i ostatní lid, aby se dali do obnovy města. Získává jejich *souhlas*. Poznávají totiž, že s ním je Bůh.

^{19a}Zároveň však se objevují *neprátele*. K Tóbijášovi a Sanbalatovi se přidružuje Arab Gešem, který byl zřejmě správcem jižní edómské provincie. Hlouček Hospodinových věrných je obklopen protivníky ze všech stran. Vysmívají se, vyhrožují a obviňují ze vzpoury proti vladaři. Nehemjáš se však nedává zviklat. Slovy, jež jsou agendární formulí, vylučuje protivníky z obecnství Božího lidu. Předtím tu patrně nebyl jasný předěl; odpůrci měli nějakou spojitost s Izraelem a byli mu ustavičně svodem. To musí přestat. Nehemjáš si je plně vědom toho, že na straně stavitelů stojí sám Bůh. Proto může směle odrazet útoky nepřátel.

d) Dělníci na díle obnovy

3,1—32

Seznamy se jmény stavitelů a rozdělení práce.

3 ¹I dal se nejvyšší kněz Eljašib se svými bratry, kněžimi, do stavby Ověč brány. Když vsadili vrata, posvětili ji, posvětili ji až po věž Meá^a, a stavěli dál až k věži Chananel. ²Vedle něho stavěli muži z Jericha; vedle něho také stavěl Imrího syn Zakúr. ³Rybnou bránu stavěli synové Senáovi. Vyztužili ji trámy a vsadili vrata se zámky a závory. ⁴Vedle nich opravoval Meremót, syn Úrijáše, syna Kósova; vedle nich také opravoval Mešulám, syn Berekjáše, syna Mešézabelova; vedle nich také opravoval Baanův syn Sádok. ⁵Vedle nich opravovali Tekójtí; jejich vznešení však nesklonili šiji k službě ^bpro svého Pána^b. ⁶Starou bránu opravovali Paséachův syn Jójada a Besódjášův syn Mešulám. Vyztužili ji trámy a vsadili vrata se zámky a závory. ⁷Vedle nich opravoval Melatjáš gibeónský a Jadón meronótský, též muži z Gibeónu a z Mispy, jež patří pod správu místodržitele

zaeufratského. ⁸Vedle něho opravoval Charhajášův syn Uziel, jeden ze zlatníků, a vedle něho opravoval Chananjáš z cechu mastičkářského; uvolnili^c Jeruzalém až po širokou zeď. ⁹Vedle nich opravoval Chúrův syn Refajáš, správce poloviny jeruzalémského okresu. ¹⁰Vedle nich také opravoval Charúmafův syn Jedajáš hned naproti svému domu. Vedle něho opravoval Chašabnejášův syn Chatúš. ¹¹Další úsek — ^dspolu s věží^d Tanurím — opravoval Charimův syn Malkijáš a Pachat-moábův syn Chašúb. ¹²Vedle něho spolu se svými dcerami opravoval Lochesův syn Šalúm, správce druhé poloviny jeruzalémského okresu. ¹³Údolní bránu opravoval Chanún a obyvatelé Zanoáchu. Vystavěli ji a vsadili vrata se zámky a závorami; opravili tisíc loktů hradeb až po Hnojnou bránu. ¹⁴Hnojnou bránu opravoval Rekabův syn Malkijáš, správce okresu bét-keremského; ^evystavěl ji^e a vsadil vrata se zámky a závorami. ¹⁵Studničnou bránu opravoval Kol-chozův syn Šalún, správce okresu Mispa; ten ji vystavěl, zastřešil a vsadil vrata se zámky a závorami; opravil také zeď vodojemu^f při královské zahradě až po schody vedoucí dolů z Davidova města. ¹⁶Za ním opravoval Azbúkův syn Nechemjáš, správce poloviny okresu bét-súrského, až naproti hrobům Davidovým, po umělou vodní nádrž a dům bohatýrů. ¹⁷Za ním také opravovali levitě za vedení Baniova syna Rechúma. Vedle něho opravoval Chašabjáš, správce poloviny okresu keilského za svůj okres. ¹⁸Za ním opravovali jejich bratři za vedení Chenadadova syna Bavaje, správce druhé poloviny okresu keilského. ¹⁹Vedle něho také opravoval Jěšuův syn Ezer, správce Mispy, další úsek naproti přístupu ke zbrojnici^g v úhlu zdi. ²⁰Za ním horlivě^h opravoval Zabajův syn Barúk další úsek od úhlu až ke vchodu do domu nejvyššího kněze Eljašíba. ²¹Za ním opravoval Meremót, syn Úrijáše, syna Kósova, další úsek od vchodu do domu Eljašíbova až na konec Eljašíbova domu. ²²Za ním opravovali kněží, muži z přílehlého okrsku. ²³Za ním také, naproti svým domům, opravovali Binjamín a Chašúb; za ním, vedle svého domu, opravoval Azarjáš, syn Maasejáše, syna Ananejášova. ²⁴Za ním opravoval Chenadadův syn Binúj další úsek od Azarjášova domu až po úhel a cimbuří. ²⁵Úzajův syn Pálal opravoval naproti úhlu a vysoké věži vyčnívající nad domem královým na žalářním nádvoří; za ním Pareošův syn Pedajáš. — ²⁶Chrámoví nevolníci sídlili na Ofelu a opravovali proto na východě naproti Vodní bráně a tamní vyčnívající věži. — ²⁷Za ním opravovali Tekójští další úsek naproti vyční-

vající vysoké věži až po zeď na Ofelu. ²⁸Od Koňské brány dál opravovali kněží, každý naproti svému domu. ²⁹Za nimiⁱ opravoval naproti svému domu Imerův syn Sádok a za ním opravoval Šekanjášův syn Šemajáš, strážce Východní brány. ³⁰Za ním opravoval další úsek Šelemjášův syn Chananjáš a Salafův šestý syn Chanún; za ním opravoval Berekjášův syn Mešulám naproti své komůrce. ³¹Za ním opravoval Malkijáš, příslušník cechu zlatnického, až po dům chrámových nevolníků a obchodníků, naproti Strážné bráně, k přístřešku na cimbuří. ³²Mezi přístřeškem na cimbuří a Ovčí branou opravovali zlatníci a obchodníci.

^ame'á = 100 (apelativně ? sr O' a V). — ^{b-b}jejich, O'; svých pánů, J Lr; svého pána, K. — ^cpřeklad nejistý (H. 'z-b; KB navrhuje '-z-b^{II} = dláždit?). — ^d-daž k věži, O'. — ^{e-e}a jeho synové, O' (<úbanáv místo jib-nemú, H.). — ^frybníka Selach, K. — ^gpřeklad nejistý; věž, O'; nejsilnější (t. úhel), V. — ^h× O'; na hoře, V ~ Lr. — ⁱH. sg.

(1) 12,10; 12,39 Jr 31,38 (2) Ezd 2,34 (3) 2Pa 33,14 Sf 1,10; Ezd 2,35 (5) :v. 27 (8) 12,38 (15) 2,14; 2Kr 20,20 J 9,7 (16) :2S 16,6 23,8 (19) 2Pa 26,9 (20) v. i (21) Ezd 8,33 (25) Jr 32,2 33,1 37,21 (26) 11,21; 2Pa 27,3; Neh 8,1,3 12,37 (28) :2Kr 11,16 (29) Ez 40,6

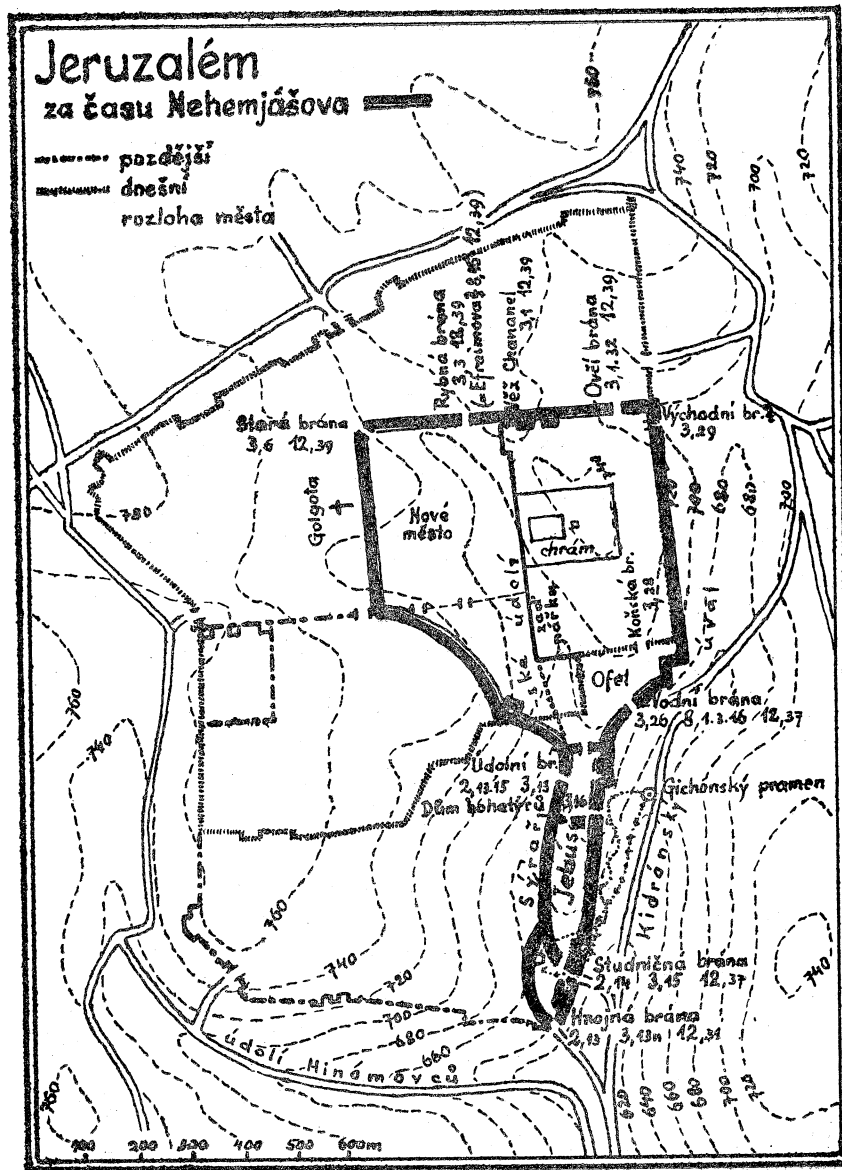
¹⁻³²Z tohoto seznamu, který není jen historickým záznamem o díle na obnově Jeruzaléma, můžeme vyčíst několik zvěstných motivů závažných pro nás i dnes:

Půdorys města. Ve zprávě o stavbě hradeb je zmíněno deset městských bran; obnova začíná u Ovčí brány a tam také končí (1.32). Na severu od východu k západu jsou brány Rybná a Stará; na jihozápadu a jihu Údolní brána, Hnojná brána a Studničná. Všechny tyto brány byly vypáleny a bylo třeba znovu je vystavět. Konečně je zmíněna brána Vodní, Koňská, Východní a Strážná (Bič, Palestina I., 265n a obr. 4; Novotný, I., 290). Vedle bran jsou zmíněny zdi a hradby, věže, vodojem, královská zahrada, vodní nádrž, Davidovy hroby, Davidovo město, královský palác a domy různých činitelů, jako dům nejvyššího kněze, domy kněžské, sídliště chrámových nevolníků na Ofelu při jižní straně chrámového okrsku, kde byli nejspíše usazeni i obchodníci, dále kasárny bohatýrů a domy jiných dělníků; také je zmíněna zbrojnice v 'úhlu zdi' a blízké cimbuří a konečně žalářní nádvoří při královském paláci. V podstatě je obnovován Jeruzalém ve své předexilní rozloze. Přestane bídné živoření v nechráněném městě, jehož obyvatelé byli vystaveni ustavičnému nebezpečí nepřátelského přepadu. Teď konečně začne nový život. Hradby

budou chránit město před nepřítelem a poskytovat obyvatelům pocit jistoty a bezpečí. A to je nutný předpoklad i pro uspořádání vnitřních poměrů v obci.

Sociální rozvrstvení stavějcích: Na stavbě hradeb se podílejí kněží v čele s nejvyšším knězem, levité a chrámoví nevolníci, dále řemeslníci (zlatníci, mastičkáři) a kupci i různé skupiny obyvatelstva, jako muži z Jericha, z Tekóy, z Gibeónu, z Misy, ze Zanoáchu atd., správce jednotlivých okresů, jeruzalémského, bét-keremského, bét-súrského, mipsekého a keilského, a vedle jmenovitě uvedených mužů i dcery Šalúmovy. Je to tedy pestrá společnost, v níž jsou zastoupeni předáci lidu, kněží a jejich pomocníci a také ostatní lid včetně žen, a to nejen z Jeruzaléma, ale i z ostatních judských provinčních měst a míst. Dílo obnovy je dílem všeho lidu bez rozdílu postavení a bydliště. Všichni mají zájem o to, aby Boží město bylo zase obnoveno. A přece i zde se vyskytují nesolidární jedinci, kteří „nesklonili šíji k službě pro svého Pána“ (5).

Jména stavitelů. Dílo obnovy vložil a vkládá Bůh na bedra lidí z masa a krve. To chce říci dochovaný jmenný seznam budovatelů. Za těmito jmény se skrývá celá řada dalších nejmenovaných, kteří jistě také přinášeli velké oběti a jejichž jména zná toliko Bůh. Seznam se spíše omezuje na jména vůdců jednotlivých úseků. Máme tu jméno velekněze, jména sedmi správců okresu, případně půlokresů, a další a další jména. Každé jméno je těsně spjato s přesně vymezeným úkolem. Jeden tu stojí vedle druhého a všichni navzájem tvoří jakoby uzavřený kruh. Převážně mají theoforická jména, tj. taková, v nichž je obsaženo Hospodinovo jméno — Jahve, na začátku jména staženo v *jó-*, na konci v *-já* (vlivem řečtiny a latiny v češtině *-jáš*). S částicí *-el-* čili Bůh (na začátku nebo na konci) jsou tu jen dvě jména, kupodivu i jméno nejvyššího kněze El-jašíba. U většiny stavitelů je také zmíněn otec, v několika případech dokonce děd, a to nejen proto, aby tímto způsobem byli jmenovci odlišeni, ale především proto, aby bylo naprosto zřejmé, jací lidé se podílejí na stavbě: jsou to Izraelci, ctitelé Hospodinovi, zbytky věrných, kteří přestáli údobí zkoušek a nezdali. Avšak i těch několik stavitelů, k jejichž jménům není přidána žádná doložka, je tu na svědectví, že i ostatní, třeba proselyté, mají právo podílet se na díle obnovy, jestliže se cele přimkli k obecnství Božího lidu. Jde tu ostatně jak o potomky těch, kteří zůstali v zemi, tak o ty, kdo se vrátili ze zajetí. Izraelem nejsou jen ti, kteří prodělali útrapy zajetí, ale i ti, kdo zůstali doma a přečkali dobu 'temna', i ti, kdo se někdy jindy k tomuto lidu připojili. Dílo obnovy stmeluje dohromady lidi nejrozumnějšího původu a činí z nich jednu rodinu, kde všichni její příslušníci svorně přistupují ke společným úkolům. Nesolidární jsou pranýřování, třebas náleželi ke 'vzneseným' (5).

e) **Boj proti nástrahám**
3,33—4,17 (= 4,1—23 K)

Nehemjáš odpovídá na hrozby nepřátel modlitbou a lid větší horlivostí při práci na díle obnovy.

^{33[1]} Jakmile uslyšel Sanbalat, že stavíme hradby^a, vzplanul a nadmíru se rozzlobil. Posmíval se Judejcům ^{34[2]} a takto mluvil před svými bratry a před vojskem samařským: „Do čeho se to pouští ti židovští ubožáci? To se nechají? Budou snad obětovat a dokončí to ještě dnes? Oživí snad z hromad prachu kameny přepálené ohněm?“ ^{35[3]} Ale Tóbijáš amónský stál vedle něho a řekl: „Jen ať si stavějí! Až přiběhne liška, protrhne jejich kamennou hradbu.“

^{36[4]} „Slyš, Bože náš, že jsme v opovržení. Obrat jejich hanění na jejich hlavu! Vydej je, aby se stali kořistí a zajatci cizí země.“ ^{37[5]} Nepřikrývej jejich zvrácenost, ať není smazán jejich hřích před tebou, neboť podněcovali proti stavitelům.“ ^{38[6]} Stavěli jsme hradby^a dále — byly již zpoloviny hotovy —, protože lid byl srdcem při práci.

4 ^{1[7]} Jakmile uslyšeli Sanbalat a Tóbijáš, Arabové, Amónci a Ašdódští^b, že obnova^c jeruzalémských hradeb pokračuje, že se trhliny opět uzavírají, velmi se rozčílili. ^{2[8]} Vzájemně se smluvili, že vytáhnou do boje proti Jeruzalému a že v něm vyvolají zmatek. ^{3[9]} Modlili jsme se ke svému Bohu a stavěli proti nim na obranu^d stráže ve dne v noci. ^{4[10]} Juda říkal:

„Síla nosičů je podlomena,
 všude jsou hromady sutin^e,
 nejsme schopni hradby^a dostavět.“

^{5[11]} Naši protivníci říkali: „Nebudou nic vědět ani vidět, až mezi ně vtrhneme a pobijeme je a to dílo překazíme.“ ^{6[12]} Avšak Judejci, kteří sídlili^f v jejich blízkostiⁱ, přicházeli a varovali nás znovu a znovu: „Ze všech míst, kam se obrátíte, jdou proti nám!“ ^{7[13]} Proto jsem postavil stráž pod svatým místem při hradbách na nechráněných úsecích. Postavil jsem tam lid podle čeledí s meči, kopími a luky. ^{8[14]} Když jsem všechno přehlédl, šel^h jsem a řekl šlechticům, představenstvu a ostatnímu lidu: „Nebojte se jich! Pamatujte na Panovníka, velikého a hrozného! Bojujte za své bratry, syny a dcery, ženy a domy!“

^{9[15]} Jakmile naši nepřátelé uslyšeli, že je nám vše známo, zrušil Bůh jejich úradek. My všichni jsme se vrátili na hradby^a, každý ke svému dílu. ^{10[16]} Avšak od onoho dne jen polovina mých lidíⁱ pracovala na díle, zatímco druhá polovina byla ozbrojena^j kopími, štíty, luky a brněními, a velitelé stáli za celým domem judským. ^{11[17]} Ti, kdo stavěli hradby^a, nosiči břemen i nakladači^k, jednou rukou pracovali na díle a v druhé drželi zbraň. ^{12[18]} Všichni, kdo stavěli, měli meč připásaný na boku a tak stavěli, a trubač stál vedle mne. ^{13[19]} Řekl jsem šlechticům, představenstvu a ostatnímu lidu: „Dílo je veliké a rozsáhlé a my jsme rozptýleni po hradbách^a, daleko od sebe. ^{14[20]} Uslyšíte-li z některého místa zvuk polnice, shromážďte se tam k nám. Náš Bůh bude bojovat za nás.“ ^{15[21]} A pokračovali jsme v díle; polovina mužů držela kopí od^l svítání až do soumraku^l. ^{16[22]} V té době jsem také řekl lidu: „Každý se svým služebníkem nocujte uprostřed Jeruzaléma; v noci nás budou strážit, ve dne pracovat.“ ^{17[23]} Nikdo z nás si nesvíkal šat, ani já, ani moji bratři, ani moji lidéⁱ, ani strážní, které jsem měl při sobě...^m

^aH. sg (v. 33.38.4.9.11.13). — ^b× O'. — ^cdosl. zjizvování. — ^ddosl. od jejich tváře. — ^edosl. prachu. — ^fdosl. vedle nich. — ^gdosl. na desetkrát. — ^hdosl. povstal jsem. — ⁱH. *ne'arim* (= mládenci, chasníci; v. 10.17). — ^jdosl. držela (sr v. 11.15). — ^kbyli ve zbrani, O'. — ^ldosl. od vyjití jitřenky po východ hvězd. — ^mkonec verše je nepřežlitený; × O'; žádný ho nesložil, (leč) u vody, K (pod vlivem V).

(33) 2,10.19 4,1 (35) :Pl 5,18 ::Ž 63,11 (36) Ž 123,3n (37) Ž 79,12 :Jr 18,23 (2) Ž 83,3-5 (8) :Nu 14,9; Neh 1,5 (9) :Jb 5,12 (14) :Ex 14,14.25 Dt 1,30n 3,22 Joz 23,10

³³⁻³⁸Sanbalat vidí, že Jeruzalém je opravován a že se Boží lid probouzí. Proto zlehčuje dílo obnovy a posmívá se. Pro něho jsou Judejci jen ubožáci, kteří přece nemohou vykonat nic velikého. Tóbijáš amónský mu přisvědčuje uštěpačnou poznámkou, že *liška* „protrhne jejich kamennou hradbu“. Výraz *liška* najdeme celkem šestkrát ve SZ a dvakrát v NZ (ještě Sd 15,4 Ž 63,11 Pís 2,15 Pl 5,18 Ez 13,4 Mt 8,20 L 13,32). Jde o zvíře, které bylo v představách starých Orientálců těsně spjata s podsvětím. Představovalo tudíž nebezpečí démonského, ba přímo dábelského charakteru (sr vk Sd 15,4), jež hrozí obnovovanému městu. Na tyto temné síly spoléhají odpůrci. Jsou přesvědčeni, že úsilí Judejců je předem odsouzeno k zániku. Jen smrt bude v Jeruzalémě slavit triumfy. Nepřátelé tomu chtějí napomoci znevažováním budovatelů, vyvoláváním nepokoje, rozbrojů a zmatků mezi jeruzalémskými obyvateli.

Nehemjáš a lid přenechávají však pomstu Bohu a na pohružky nepřátel odpovídají modlitbou a větší horlivostí při práci, ve službě i na stráž.

¹⁻⁸Nepřátelé, mezi nimiž jsou i Ašdódští z pelištejského pobřeží, vidí, že dílo pokračuje. Pomýšlejí na *přepad*. Postavení stavitelů vypadá beznadějně: od severu je ohrožují Samařané, od východu Amónci, z jihu Arabové a od západu Ašdódští. Všichni se dohromady spikli proti židům, vědomi si své početní přesily. Chtějí zbavit stavitele odvahy a chuti k další práci. Zřejmě se i beztak dostavovala únava, jak o tom svědčí píseň dělníků: „Síla nosičů je podlomena...“ Ve skutečnosti tak úplně sami nejsou. Jsou tu kolem nich i lidé, kteří se snad přímo nepodílejí na díle obnovy, ale kteří se staviteli sympatisují. Přicházejí Judejci bydlící v sousedství nepřátel a *varují*. Nehemjáš nad městem postaví stráž, zvláště dobře stráž nechráněná místa v blízkosti chrámu. V hebrejském textu se mluví o 'Místu', tj. o 'svatém místu' (7); překlady místo toho neprávem uvádějí 'místa' (i K, [13]). Jelikož chrám byl ohniskem celého života náboženské obce izraelské, je jen pochopitelné, že jemu byla věnována mimořádná bezpečnostní opatření. Přesto se lid nedovede zbavit strachu. Nehemjáš jej povzbuzuje, aby nezapomínal na mocného ochránce, na věrného Boha. Bázeň před Bohem vyháňá strach před člověkem. Nehemjáš vybízí bázlivé, aby ve svatě bázni vedli *boj víry* za bratry, za syny a za dcery, za ženy a za domy'. Modlitba neznamená složit potom ruce v klín, nevylučuje postavení strážných a pohotovost k boji za ohrožené.

⁹⁻¹⁷Bůh vyslyší prosby stavitelů. Plány protivníků jsou vyzrazeny a tím zmařeny. Sám Bůh ruší tajné rady nepřátel, když je včas zjevuje svému lidu. Židé mohou pokračovat na díle obnovy. Od této chvíle však dostává práce jiný ráz. Nestačí jen *stavět*. Je nutné také rozdělané dílo *chránit*. Bez oblevování se na hradbách střídají v práci a v strážní službě. Dělníci musí být zároveň bojovníky připravenými přispěchat na pomoc, kdekoli a kdykoli se objeví nebezpečí. Proto má Nehemjáš při sobě trubače, aby v případě potřeby svolal všechny do boje, proto se dělníci ani nesvlékají a stále při sobě nosí zbraň. Plní ve dne i v noci posláni stavitelů a bojovníků, plní je v jistotě, že Bůh bojuje za ně (sr Ex 14,14).

Konec verše 17. je nepřeložitelný a už Septuaginta jej vypouští. Kraličtí se svým překladem „Žádný ho nesloží, (leč) u vody“ přidržují pojetí Hieronymova (Vulgáty). Novější překlady si text upravují a místo 'vody' čtou 'ruka' (As) nebo 'pravice' (J, Lr) a výraz *šilchó* neodvozují od slovesa *š-l-ch* (v pí'elu = vztáhnout, pustit, odhodit), nýbrž od podstatného jména *šglach* (= zbraň; asi druh oštěpu); překládají tedy: „každý má svou zbraň v ruce“ (nebo: po pravici).

f) Boj proti útisku

5,1—19

Nehemjáš se zastává utiskovaných, napomíná věřitele, netrvá na svých právech.

5 ¹Strhl se pak veliký křik lidu, zvláště žen, proti jejich bratrům Judejcům. ²Jedni říkali: „Je nás mnoho s našimi syny a dcerami, musíme shánět obilí, abychom měli co jíst a zůstali naživu.“ ³Jiní říkali: „Svá pole, vinice a domy dáváme do zástavy, abychom sehnali obilí v tom hladu.“ ⁴Jiní opět říkali: „Musili jsme si vypůjčit na svá pole a vinice peníze na daň pro krále.“ ⁵A přece jsme se svými bratry jednoho původu^a, naše děti jsou jako jejich děti. Jenže my musíme své syny a dcery prodávat do otroctví — některé z našich dcer se již otrokyněmi staly — a nemůžeme nic proti tomu dělat. Naše pole a vinice patří jiným^b.“

⁶Když jsem slyšel jejich křik a tato slova, vzplanul jsem hněvem. ⁷Rozhodl jsem se, že povedu při proti šlechticům a představenstvu. Vytkl jsem jim: „Vy půjčujete svým bratrům na lichvářský úrok,“ a svolal jsem proti nim velké shromáždění. ⁸Řekl jsem jim: „My jsme vykoupili, pokud nám bylo možné, své bratry, Judejce, prodané pohanům. Naproti tomu vy své bratry prodáváte, aby byli prodáváni nám.“ Zmlkli, nenašli slova. ⁹Pokračoval jsem: „Co děláte, není dobré. Což nemáte žít v bázni před naším Bohem a uvarovat se pohanění ze strany pohanů, našich nepřátel? ¹⁰Také já, moji bratři a moji lidé^c, bychom od nich mohli požadovat úrok z peněz a obilí. Upustíme však od toho dluhu. ¹¹Vraťte jim ještě dnes jejich pole, vinice, olivovníky a domy i částku peněz, obilí, moštu a čerstvého oleje, za něž jste jim půjčku poskytli.“ ¹²Odpověděli: „Vrátíme, a nic od nich nebudeme požadovat. Uděláme to tak, jak jsi řekl.“ Svolal jsem tedy kněze a zavázal je přísahou, že toto slovo dodrží. ¹³Také jsem vytřepal záhyby svého roucha a řekl jsem: „Právě tak nechť vytřepe Bůh každého muže, který toto slovo nedodrží, z jeho domu a vlastnictví; tak buď vytřepán a vyprázdněn.“ Nato celé shromáždění odpovědělo: „Amen.“ A vzdali chválu Hospodinu — a lid dodržel toto slovo.

¹⁴Také ode dne, kdy mě král ustanovil místodržitelem^d v zemi judské, od dvacátého roku až do třicátého druhého roku krále Artaxerxa, po dobu dvanácti let, jsem ani já, ani moji

bratři °nebrali místodržiteléské příjmy^e. ¹⁵Dřívější místodržitelé, moji předchůdci, zatěžovali totiž lid tím, že na něm vymáhali mimo^f pokrm a víno čtyřicet šekelů stříbra, rovněž jejich lidé^g vykořisťovali lid. Já však jsem tak nejednal z bázně před Bohem. ¹⁶Dokonce jsem se účastnil oprav hradeb. Pole jsme neskupovali^g, ale všichni moji lidé^c tam byli zapojeni do díla. ¹⁷Judejci a představenstvo, sto padesát osob, mimo ty, kteří k nám přicházeli z okolních pohanů, sedali u mého stolu. ¹⁸Bylo třeba každý den připravovat jednoho býka, šest vybraných ovcí, také drůbež byla pro mě připravována, a jednou za deset dní množství různého vína. Přitom jsem neuplatňoval nárok na místodržiteléské příjmy^h, protože už služba těžce spočívala na tomto lidu. ¹⁹„Pamatuj k mému dobrému, můj Bože, na vše, co jsem učinil pro tento lid.“

^a dosl. masa. — ^b šlechticům, O' (< *lachórtm* místo *la'achérim*, H.). — ^c H. *ne'árim* (= mládenci, chasníci; v. 10.15.16). — ^d + jejich, O'. — ^e dosl. nejedli chleba. — ^f za, O'; denně, V. — ^g :: 1. os. sg, O' V. — ^h dosl. chléb.

(3) :: Lv 25,35-37 :Dt 15,7n (5) :: Lv 25,39 2Kr 4,1 Am 2,6 Mt 18,25; :Ex 21,7 (7) :Ex 22,24 (= 25 K) Lv 25,36; Ez 22,12 (8) Lv 25,47-49 (9) Př 14,31 :1Pt 2,12 Ř 2,24 (10) :Dt 15,1nn (12) :Jr 34,8n; Ezd 10,5 (13) :Mt 10,14 Šk 13,51 18,6; :Dt 27,15nn 1Pa 16,36 (14) :2,1 13,6 (15) :2K 11,9 (17) :2S 9,7 1Kr 18,19 (19) Neh 13,14.22.31

1-13 Křik lidu je volání o pomoc. Žalují Bohu. Zvláště ženy jako matky mají mnohý důvod k nářku. Pracuje se na hradbách, lidé nemohou jít za svým denním zaměstnáním. Důsledky se záhy projeví. Dostavuje se hlad a bída. Lidé se zadlužují, zastavují, co mají, zvláště pole, vinice, olivové sady. Dokonce své děti dávají do otroctví (sr Ex 21,7 Lv 25,39). Na jedné straně roste bída, na druhé upadá láska bratrská. Těžce je narušen život veřejný, vztahy mezi lidmi, síla kořistnictví a Hospodinův zákon přestává platit. Kde není skutečné lásky k bližnímu, nedá se mluvit ani o opravdové lásce k Bohu. Proto volali mnozí k Nehemjášovi a dožadovali se ztracených svobod, dovolávali se rovnosti a jednoty, na nichž je budován celý život Božího lidu. Nehemjáš dobře chápe, že dílo obnovy bude ohroženo, nebude-li v lidu zase platit Zákon. Staví se na stranu ponižovaných a zotročovaných.

Vede při proti šlechticům a představenstvu náboženské obce. Vytýká jim, že oni, duchovní vůdci lidu, se stávají jeho svůdci a ohrožují celou jeho existenci. Zneužívají tísně druhých a půjčují jim na lichvářský úrok. Zadlužení jsou zcela a ve všem závislí na svých věřitelích. Písmo

proti zotročování protestuje: vyhlašuje léto milostivé (Lv 25 Dt 15 sr Př 14,31) a učí odpouštět dlužníkům (sr Mt 18,26n). Vracení majetku, prominutí dluhu má být viditelným důsledkem odpuštění, smazání vin, osvobození, jak je každý věřící přijímá z ruky svého Boha. Nehemjášovi jde tedy o věc zásadní. V Božím lidu mají stát *odpuštění a svoboda* na předním místě. Do svatého města však pronikl jed pohanského kořistnictví. Nehemjáš musí stát na stráži, aby jedni druhé nezotročovali, ale aby se všichni vzájemně podpírali, společně nesli břímě těžkostí a neváhali přinášet oběti. A daří se mu to. Nastává chvíle, jež připomíná léto milostivé (Lv 25), kdy je zchudlým bratřím vráceno, co jim bylo předtím zabaveno, kdy jsou všechny rozpory urovnány velikým a všeobecným odpuštěním, které se zvláště zřetelně projevuje v oblasti hospodářské. Věřitelé se dovedou oprostít od své hrabivosti a chudý lid je zbaven tíživého břemene dluhů a poroby. Předáci potvrzují své rozhodnutí přísahou před kněžími a Nehemjáš v duchu starých kultických obyčejů vyslovuje kletbu nad těmi, kdo by přísahu zrušili (sr Dt 27,15nn). Vytřepává záhyby svého roucha — v nich se nosily děti („na rukou“, K, Iz 49,22) — a tím naznačuje symbolicky, že stejně 'vytřepe' Hospodin každého, kdo zradí; bude vyloučen z obecnství lidu obnovujícího svaté město. V duchu těžce bohoslužebné tradice všechno shromáždění odpovědělo: „Amen“ (sr 1Pa 16,36) a společně vzdalo chválu Hospodinu. Pozorujeme, že Hospodinovo jméno se v době Nehemjášově omezuje jen na liturgické projevy, jako modlitby (1,5) nebo chvalozpěvy (5,13), ale v běžné mluvě se ho už neužívá.

14-19 Nehemjáš byl řádně ustanoveným *místodržitelem* a z toho mu plynula určitá práva. Přesto neuplatňoval nároky na dávky od obyvatelstva, jež mu po právu patřily. Nevíme nic o jeho ostatních příjmech, zato slyšíme o jeho výdajích. Ve své funkci místodržiteléské je povinen vést nákladný život v domě otevřených dveří. Na *hostinách* se u něho scházejí všichni předáci jeruzalémští a judští, ale právě tak i příchozí z jiných zemí a národů. Přitom není jisto, jsou-li míněni tamní vyslanci a zástupci, či židé, kteří přicházejí z diaspory do zemí svých otců. Přes tyto těžké závazky Nehemjáš neobtěžoval lid různými dávkami a daněmi, jako jeho předchůdci v úřadě. Protože Nehemjáš je prvním místodržitelem v nově ustavené provincii judské, mohou být jeho předchůdci míněni jen místodržitelé samařští, pod jejichž pravomoc Judsko spadalo. Nehemjáš se od nich odlišuje svou hlubokou úctou k Bohu a upřímnou snahou žít a jednat v duchu jeho Zákona. Proto se odříkal i vladařských nároků. Bázeň před Bohem jej vedla také k tomu, že neváhal přinášet značné *osobní oběti*. Předáci lidu i sám lid mohou na něm vidět, jak má žít a pracovat Boží služebníci: stojí na hradbách mezi pracujícími, nevyužívá

příležitosti k obohacení, nekupčí poli a vinicemi a nedovoluje to ani svým lidem; přitom dává připravovat stůl hojnosti pro všechny příchozí a odpouští dluhy těm, kteří nejsou s to je zaplatit. Odměnou je mu Bůh sám; před ním nezůstane skryto nic z toho, co jeho služebník vykonal pro hrstku vyvoleného lidu.

g) Boj proti pokušením

6,1—19

Nehemjáš vítězí nad nepřáteli v jistotě, že koná dílo Boží.

6 ¹Když se doneslo Sanbalatovi, Tóbijášovi, Gešemovi arabskému a ostatním našim nepřátelům, že jsem vystavěl hradby^a, takže v nich nezbylo trhliny — ovšem do té doby jsem ještě nevsadil vrata do bran —, ²poslal ke mně Sanbalat a Gešem se vzkazem: „Přiď, sejdeme se spolu v některé vsi na pláni Óno.“ Zamýšleli však provést mi něco zlého. ³Tedy poslal jsem k nim posly se vzkazem: „Dělám veliké dílo, proto nemohu odejít^b. Proč by se mělo to dílo přerušit tím, že bych je opustil a sestoupil k vám?“ ⁴Stejný vzkaz mi poslali čtyřikrát a já jsem jim pokaždé stejně odpověděl.

⁵Stejným způsobem poslal ke mně Sanbalat po páté svého služebníka, a to s otevřeným dopisem. ⁶Bylo v něm napsáno: „Proslýchá se mezi pohany, ^ci Gašmu^d to říká^e, že ty a Judejci pomýšlíte na vzpouru, že proto staviš hradby^a, a ty sám prý se chceš stát jejich králem. ⁷Také jsi prý ustanovil proroky, aby o tobě v Jeruzalémě provolávali: To je král judský. Tato slova se jistě donesou ke králi. Proto přiď, poradíme se spolu.“ ⁸Odpověděl jsem mu: „Nic z toho, co říkáš, se nestalo. Ty sám sis to vymyslel.“ ⁹Ti všichni nás chtěli zavraždit. Říkali si: „Upustí od díla a ono se neuskuteční.“ „Proto nyní, Bože, posilni^e mé ruce!“

¹⁰Vstoupil jsem do domu Šemajáše^f, syna Delajáše, syna Mehétabelova, který žil odloučeně. Řekl: „Sejděme se v domě Božím, uvnitř chrámu; musíme však zavřít chrámová vrata, protože se tě chystají zavraždit; v noci přijdou, aby tě zavraždili.“

¹¹Odpověděl jsem: „Člověk jako já má utíkat? Což může někdo ako, já vstoupit do chrámu a zůstat naživu? Nevstoupím.“

¹²Zjistil jsem totiž, že ho Bůh neposlal. To proroctví mluvil proti mně, protože ho najali Tóbijáš a Sanbalat. ¹³Byl najat protoj

abych ze strachu tak jednal a zhřešil. Chtěli toho využít, aby pošpinili mé jméno a pohanili mě. ¹⁴„Pamatuj, můj Bože, na Tóbijáše a na Sanbalata, na tyto jejich skutky, a také na prorokyni Nódaju a na ostatní proroky, kteří mě zavražďovali.“

¹⁵Hradby^a byly úplně dostavěny dvacátého pátého dne měsíce elúl, za dvaapadesát dní. ¹⁶Jak o tom uslyšeli všichni naši nepřátelé a spatřili^g to všichni pohané z okolí, velice zmalomyslněli^h. Poznali totiž, že toto dílo bylo vykonáno s pomocí našeho Boha. ¹⁷V oněch dnech judští šlechtici často posílali dopisy Tóbijášovi a od Tóbijáše přicházely dopisy jim. ¹⁸Mnozí v Judsku s ním totiž byli spjati přísahou; vždyť byl zetěm Arachova syna Šekanjáše a jeho syn Jóchanan si vzal dceru Berekjášova syna Mešuláma. ¹⁹Také ho přede mnou vychvalovaliⁱ a má slova donášeli jemu. A^j Tóbijáš posílal dopisy, aby mě zavražďoval.

^aH. sg (v. 1.6.15). — ^bdosl. sestoupit (sr v. 3b). — ^{c-c} × O'. — ^djinde = Gešem. — ^ejsem posilnil, O' P V. — ^fŠimeí, O'. — ^gtak kt :: qr i O' V: ulekli se (<va-jir'ú místo va-jir'ú) > As Lr. — ^hdosl. klesli ve svých očích. — ⁱpodle V; dosl. hovořili o jeho dobrých činech; jeho slova mi donášeli, O'. — ^jtak O' P V.

(2) 1 Pa 8,12; :Gn 50,20; Př 26,24n Ž 37,12.32 (6) 2,19 aj.; Ezd 4,12 (14) :13,29 Ž 74,22; :Jr 23,9-40 Za 13,2n (16) Ž 118,23 127,1

¹⁻⁹Když nepřátelé viděli, že se lid Boží nezalekl, ale naopak vzchopil k obraně, usilovali připravit jej o vůdce. Otevřené srážky se neodvážili. Proto chtěli *Nehemjáše vylákat* ven z města. Čtyřikrát pro něho poslali a smlouvali si s ním schůzku na pláni Óno. Šlo o místo na benjamínském území, tedy na cestě z Jeruzaléma do Samarií. Nehemjáš včas prohlédl jejich lest. Pokud byl mezi svými a ve svatém městě, byl on sám a hlavně bylo dílo obnovy v bezpečí. Jakmile by však vykročil z tohoto okruhu, bylo by dílo obnovy ohroženo. S tím počítali protivníci. Podařilo se jim zneškodnit Nehemjáše, snadno si poradí s ostatními předáky. Sotva bude mít někdo odvalu a také autoritu pokračovat v začatém díle. Byli tu ostatně i odpůrci Nehemjášovi (sr 17n), kteří by uvítali návrat starých řádů.

Nehemjáše nezviklá a nezastraší ani otevřený *dopis Sanbalatův*, v němž je obviněn ze vzpoury proti králi a kde mu Sanbalat zároveň nabízí pokrytecký pomoc. Podvody, lstí, pomluvami a lži se nepřátelé snaží zavraždit vůdce, stavitele i dělníky. Strach zmalomyslnuje, naplňuje pasivitou a úzkostí. Dílo obnovy nemůže být budováno ve strachu. Nehemjáš odolává svodům i otevřeným útokům a prosí Boha o odvalu. Jen

v Boží síle může zvítězit nad pokušeními a hrozbami a neztratit jistotu a naději. Posiluje jej víra, že dílo, které koná, je dílo Boží.

¹⁰⁻¹⁴V domě Šemajášově je Nehemjášovi předložena výstraha, že mu jde o život. Není jisto, došlo-li k Nehemjášově návštěvě u tohoto proroka až po obdržení otevřeného dopisu Sanbalatova či už předtím. Celá příhoda chce být jen ilustrací toho, jakými zbraněmi protivníci proti Nehemjášovi bojovali. Chtějí ho všemožně zkompromitovat v očích jeho stoupenců. Šemajáš jej přemlouvá ke schůzce v chrámě za zavřenými dveřmi. Nabízí mu *útočiště při oltáři*, kde se nikdo neodvážil vztáhnout na něj ruku (:1 Kr 2,28nn). Chce jej přimět k tomu, aby neoprávněně vstoupil do svatyně, a tím se provinil nebo aspoň projevil zbabělost a strach. Ale Nehemjáš silně vědomím, že dělá dobré dílo, a naději, že přece jen bude dokončeno, se nedává zlákat přísliby ani zastrašit hrozbami a odolává pokušením.

Šemajáš žil v odloučení; není známo proč. Je možno se domýšlet, že nechtěl mít nic společného s prováděnou obnovou města, a proto se izoluje. Není však také vyloučeno, že byl dočasně izolován pro nějaké kultické znečištění. V tom případě by ovšem jeho výzva, sejít se s Nehemjášem v chrámě, byla něčím neslýchaným. Šemajáš je podplacen nepřáteli, aby v Jeruzalémě kazil dílo obnovy. Je to protivník žijící uvnitř hradeb. Nehemjáš špinavou hru prohlédl; nemstí se však. Předává pomstu Bohu. Úklady o jeho život a o dílo obnovy jsou útokem na samého Boha. Bůh sám se postará o to, aby odpůrci a zrádci byli ztrestáni. Jen jakoby mimochodem je jmenována nějaká prorokyně Nóadja a zmínění nějakí proroci bez uvedení jména. Byly to smutné poměry, přímo mezi chrámovým personálem, jež bylo Nehemjášovi překonávat. Zde hrozilo Božímu lidu větší nebezpečí než od vnějších nepřátel. Ale zde se také nejnázorněji projevuje milostivá Boží ochrana, takže si i svět musí uvědomit, že tam, kde je u díla sám Bůh, žádná zloba a nepřátelství jeho dílo nepřekazí (16).

¹⁵⁻¹⁹Navzdory lstem a potměšilostem vnějších i vnitřních nepřátel dílo obnovy roste. *Hradby jsou dostavěny* 25. dne měsíce elúl, tedy začátkem října r. 445 př. Kr. I když nešlo o postavení nových hradeb, nýbrž jen o vyspravení zbořenin, bylo vykonáno skvělé dílo v neobyčejně krátké době. Za pouhých dvaapadesát dnů docílil Nehemjáš to, čeho se nikdo neodvážil po stodvačtyřicet let, tj. od pádu Jeruzaléma r. 587. Protivníci jsou zmateni. Poznávají, že Nehemjáš není samozvanec, že jeho spolupracovníci nejsou vzbouřenci, ale lidé, s nimiž Bůh počítá. Dílo obnovy není politický tah vůdce usilujícího o osamostatnění judské provincie, je to dílo Boží. Dílo obnovy svou vlastní vahou přesvědčuje víc než nejvzletnější slova obhajoby.

Šemajáš nebyl sám, kdo zrazoval. Mnozí *slechtici* se písemně stýkali s Tóbijášem; byli s ním spřízněni, a to nejen pokrevně, ale i vnitřně: uzavřeli s ním přísežné společenství. Nyní se dokonce snižují k donáščerství a udavačství. Ale jejich úsilí ztroskotalo na pokojném, statečném a jasnozřívém postoji Nehemjášově a na jeho věrnosti Bohu (Ř 8,31).

h) Seznam navrátilců

7,1—72

Nehemjáš opatřuje město stráží a zajišťuje chrámové služby. Počet těch, kdo se vrátili z Babylóna. Sbirka na chrám.

7 ¹Když byly dostavěny hradby^a, vsadil jsem vrata. Byli také ustanoveni vrátní, zpěváci a levité. ²Pak jsem dal ohledně Jeruzaléma příkaz svému bratru Chananímu a správci hradu Chananjášovi, který byl mužem věrným a bohobojným nad mnohé. ³Řekl jsem jim: „Jeruzalémské brány nesmějí být otvírány, dříve než slunce začne hřát; a když ^bstrážci uzavřou^b vrata, vy zajistíte závory. Strážce se ustanoví^c z obyvatelů jeruzalémských; každý bude mít své stanoviště naproti svému domu.“

⁴Město bylo rozlehlé a veliké, ale lidu v něm bylo málo a domy nebyly dostavěny. ⁵Tu mi vnukl můj Bůh, abych shromáždil šlechtice, představenstvo i lid, aby byli zapsáni do seznamu rodů. Našel jsem písemný záznam o rodu těch, kteří přišli dříve, a našel jsem v něm napsáno:

^{6d}Toto jsou příslušníci judského kraje, kteří vyšli ze zajetí, exulanti, které odvedl^e do exilu babylónský král Nebúkadnesar. Navrátili se do Jeruzaléma a do Judska, každý do svého města. ⁷Přišli se Zerubábelem, Jěsuou, Nechemjášem, ^fAzarjášem, Ramajášem^g, Nachamaním^f, Mordokajem, Bilšanem, Misperetem^h, Bigvajem, Nechúmémⁱ, Baanouⁱ.

Soupis mužů izraelského lidu:

⁸Synů Pareošových 2172; ⁹synů Šefatjášových 372; ¹⁰synů Arachových 652^k; ¹¹synů Pachat-moábových, totiž synů Jěsuových a Jóabových 2818^l; ¹²synů Élamových 1254; ¹³synů Zatúových 845^m; ¹⁴synů Zakajových 760; ¹⁵synů ⁿBinújových 648ⁿ; ¹⁶synů Bebajových 628°; ¹⁷synů Azgadových 2322^p; ¹⁸synů Adonikamových 667^q; ¹⁹synů Bigvajových 2067^r; ²⁰synů Adínových 655^s; ²¹synů Aterových, totiž Chizkijášových 98; ²²synů Chašu-

mových 328^t; ²³synů Besajových 324^u; ²⁴synů Charifových^v 112; ²⁵synů gibeónských^w 95; ²⁶mužů bét-lechemských a netofských 188^x; ²⁷mužů anatótských 128; ²⁸mužů bét^v-azmávetských 42; ²⁹mužů kirjat-jearímských^z, kefirských a beerótských 743; ³⁰mužů rámských a gebských 621; ³¹mužů michmaských 122; ³²mužů bét-elských a ajských 123^z; ³³mužů⁴ z druhého Nebó⁴ 52; ^{aa}³⁴synů^{bb} druhého Élama^{bb} 1254; ³⁵synů Charimových 320; ³⁶synů jerišských 345; ³⁷synů lódských, chadídkých a onóských 721^{cc}; ³⁸synů Senáových 3930^{dd}.

³⁹Kněží: synů Jedajášových z domu Jěšuova 973; ⁴⁰synů Imerových 1052; ⁴¹synů Paščúrových 1247; ⁴²synů Charimových 1017.

⁴³Levitě: synů Jěšuových, totiž^{ee} Kadmielových, totiž synů Hódevových 74.

⁴⁴Zpěváci: synů Asafových 148^{ff}.

⁴⁵Vrátní: synů Šalúmových, synů Aterových, synů Talmónových, synů Akúbových, synů Chatítových, synů Šobajových 138^{gg}.

⁴⁶Chrámoví nevolníci^{uu}: synové Síchovi, synové Chasúfovi, synové Tabaótovi, ⁴⁷synové Kérosovi, synové Šiaovi, synové Padónovi, ⁴⁸synové Lebánovi, synové Chagábovi^{hh}, synové Šalmajovi, ⁴⁹synové Čhananovi, synové Gidělovi, synové Gacharovi, ⁵⁰synové Reajášovi, synové Resínovi, synové Nekódovi, ⁵¹synové Gazamovi, synové Uzovi, synové Paséachovi, ⁵²synové Besajoviⁱⁱ, synové Meúnijců, synové Nefišesijců^{jj}, ⁵³synové Bakúbkovi, synové Čhakúfovi, synové Čarchúrovi, ⁵⁴synové Baslítovi, synové Mechídovi, synové Čaršovi, ⁵⁵synové Barkósovi, synové Sísеровi, synové Tamachovi, ⁵⁶synové Nesiachovi, synové Čhatifovi. — ⁵⁷Synové služebníků Šalomounových: synové Sótajovi, synové Sóferetovi, synové Perídovi, ⁵⁸synové Jaalovi, synové Darkónovi, synové Gidělovi, ⁵⁹synové Šefatjášovi, synové Čhatilovi, synové Pokereta seabajimského, synové Amónovi^{kk}. ⁶⁰Všech chrámových nevolníků^{uu} a synů Šalomounových služebníků 392.

⁶¹Tito vyšli z Tel-melachu, z Tel-charši, z Kerúb-adónu^{ll} a Imeru, ale nemohli prokázat, že jejich otcovský rod a původ je z Izraele: ⁶²synů Delajášových, synů Tóbijášových, synů Nekódových 642^{mm}. ⁶³A z kněží synové Chobajášovi, synové Kósovi, synové Barzilaje, který si vzal za ženu jednu z dcer Barzilaje gileádského a je nazýván jejich jménem. ⁶⁴Ti hledali svůj rodokmen v seznamu rodů, ale marně; proto byli vyloučeni z kněžství

jako nezpůsobilí. ⁶⁵Místodržícíⁿⁿ jim zapověděl jíst ze svatých přidělů kněžských, pokud nebude ustanoven kněz pro posvátné losy urim a tumim.

⁶⁶Celé shromáždění dohromady čítalo 42.360, ⁶⁷mimo jejich otroky a otrokyně, jichž bylo 7337. Měli také 245^{oo} zpěváků a zpěvaček. ⁶⁸^[69]^{pp} Velbloudů bylo 435, oslů 6720.

⁶⁹^[70] Z představitelů rodů někteří přispěli na dílo^{qq}. Místodržící^{rr} dal na chrámový poklad 1000 zlatých darejek, 50 kropek, 530^{ss} kněžských suknic. ⁷⁰^[71] Představitelé rodů dali na chrámový poklad pro potřeby díla: 20.000 zlatých darejek, a 2200 liber stříbra. ⁷¹^[72] A toho, co dal ostatní lid, bylo 20.000 zlatých darejek, 2000^{tt} liber stříbra a 67 kněžských suknic.

⁷²^[73] I usadili se kněží, levité, vrátní, zpěváci i někteří z lidu a chrámoví nevolníci^{uu} i všechen Izrael ve svých městech. Když nastal sedmý měsíc, byli již Izraelci ve svých městech.

a H. sg. — b-b ještě budou na stráž, ať jsou uzavřena, O'. — e jsem ustanovil, V. — a v. 6nn = Ezd 2 (dále jen = E; drobnější rozdíly zde nejsou zaznamenány). — e + do Babylóna, E. — t-t Serajášem, Reelajášem, O'. — s Daemia, O'. — h Misparem, E; + Esdra, O'. — i Rechúmem, E. — j + Masfár, O'. — k 775, E. — l 2812, E. — m 945, E. — n-n Baniho 642, E. — o 623, E. — p 1222, E. — q 666, E. — r 2056, E. — s 454, E. — t 223, E. — u 323, E. — v Jórahových, E (v. 18). — w Gibarových, E. — x 123 + + 56, E O'. — y x E. — z kirjat-árimských, E. — ž 223, E. — á-á nebóských; E; Nabi-aar, O'. — aa + synů magbíšských 156, E. — bb-bb Élam-aarových, E. — cc 725, E. — dd 3630, E. — ee a, E V. — ff 128, E. — gg 139, E. — hh + synové Akúbovi, synové Čhagabovi, E. — ii + synové Asnahovi, E. — jj Nefúsijců, E V. — kk Amího, E; Émim, O'. — ll z Kerúb-adánu, E; Čharúb, Érón, O'; Čherub, Addon, V. — mm 652, E. — nn H. *ha-ivššatá'* (titul, ne jméno); Athersatha, O' V. — oo 200, E. — pp + koní bylo 736, mezků 245, E O' V K. — qq + Nehemjášovo, O' (místo následujícího 'místodržící'). — rr x O'; Athersatha, V. — ss 30, O'. — tt 2200, O'. — uu H. *ha-neštim* (= darování) > O' V K (Neteješt), v. 46.60.72.

(2) :Ex 18,21 (6nn) Ezd 2 (60) Ezd 8,20 (65) :Nu 18,9n; Ex 28,30 (68) :Ezd 2,66n (72) = Ezd 2,70 + 3,1a

1-72 Máme před sebou seznam exulantů, kteří se ve dvanácti skudinách vrátili ze zajetí, a seznam dárců, kteří přispěli na dílo obnovy. Stejný seznam — v jednotlivostech poněkud odchylný — je dochován v Ezd 2, kde také najdeme podrobnější výklad. Zde si povšimneme jenom několika zásadních okolností, které nám pomohou pochopit smysl a význam tohoto seznamu.

Seznam je zařazen za oddíl pojednávající o zápase Nehemjášově proti nepřátelům a o dostavění hradeb (k. 6), hned za zprávou o vsazení

vrat a ustanovení strážní (7,1—4), před kapitolu, v níž čteme o předčítání Mojžíšova zákona a o slavení slavnosti stánků, tedy přímo doprostřed života Božího lidu. Je-li tento seznam chápán jen jako archivní dokument asi z r. 518, narušuje sled událostí. Jestliže však mu rozumíme jako výčtu těch, kdo tvoří 'vyvolený rod', pak výrazně dokresluje situaci a události. I když jde o seznam navrátilců z doby aspoň o dvě generace dřívější, ukazuje na kořeny, z nichž vyrostlo soudobé pokolení, na němž leží tíha odpovědnosti nezpronevěřit se odkazu otců a nést pochoděň Boží pravdy dál. Svědčí o tom, že tu pracuje a bojuje Boží lid, pevně stmelený společným údělem a posláním.

Jména, jež tu jsou zaznamenána, hrála jistě velmi důležitou roli v době, kdy jim bylo ještě rozumět. Dnes už nám jen potvrzují, že Bůh jedná skrze konkrétní lidi. Důraz je položen nejen na jména, ale i na počet, na rody, skupiny mužů, kněží a ostatních pracovníků, na celý Izrael. Také počet vůdců (12, sr. v. 7) potvrzuje tendenci podání ukázat, že na díle obnovy je zúčastněn jednotný lid, který tu je dokonce nazýván sborem (H. *qāhāl*). Je ovšem nápadné, že Jeruzalém je jen řídce osídlen. Později budou losem vybírání ti, kdo v něm mají bydlet (11,1nn). Snad byla ještě v paměti hořkost porážky, která dolehla především na Jeruzalém. Bydlet v svatém městě je nejen dobrodiní a výsada, ale i závazek.

Tento celek se vědomě hlásí k *tradicím otců* a sebe nazývá Izraelem. Bedlivě se dbá toho, aby všichni mohli prokázat svůj izraelský původ. Doba zjetí neznamená zprerhanou spojitost s minulostí. Jsou tu kněží, levité, strážci bran, chrámoví sluhové a jiní a jiní, které nezbytně potřebuje náboženská společnost. Nejde o nějakou bezduchou tradici, která konservuje něco, co není schopno života, nýbrž jde o tradici životodárnou, která umožňuje potomkům exulantů ve zmatcích doby vidět jasně jejich cestu i poslání. Boží lid musí vždycky vědět o svých otcích, aby navazoval na jejich dílo, i o svých synech, kteří jednou v tomto díle zaujmou místa svých rodičů.

Jak jména navrátilců spjatá s tradicemi, tak *dary* přinášené předáky i prostým lidem nasvědčují, že tu máme před sebou seznam těch, kdo se vědomě a veřejně hlásí k Hospodinu, k chrámu a k Jeruzalému. Tato obec je připravena přinášet oběti a začít s bohoslužbou. Listina dárců je toho jasným dokladem. Tato listina se liší od podobné listiny v Ezd 2. Tentokrát je jmenován mezi dárci na předním místě sám Nehemjáš, a to svým úředním titulem 'místodržící' (H. *šaršatā*, z perštiny; o Nehemjášovi i 8,9 10,2). Dary jsou určeny především na dílo obnovy.

Před perskou dobou bylo při placení zlato a stříbro odvažováno. Od 5. stol. nastoupily *ražené mince*. (sr Ezd 2,69 8,27 Neh 7,70—72; do minulosti promítnuto 1 Pa 29,7). Peršané převzali tento způsob od Řeků; některé

asijské mince zobrazují athénskou sovu a tak jasně svědčí, odkud jsou odvozeny. V 5. a 4. stol. př. Kr. se objevuje v Judsku na mincích hebrejská legenda, nejčastěji jméno Jehúd, tj. aramejské označení Judska. To ukazuje na značný stupeň autonomie judské provincie, když jí bylo přiznáno právo razit si vlastní mince.

Odmítnutí těch, kteří nemohli prokázat svůj *izraelský původ*, svědčí o úsilí jeruzalémské obce zachovat si čistotu silně ohrožovanou prolínáním cizorodých žvlů zvenčí. Jeví se tu však také i jistá uzavřenost lidu vůči okolnímu světu, která se může snadno zvrhnout až v sektářskou výlučnost, ztrácející vědomí odpovědnosti za okolní svět. Soupis vynavačů v Neh 7 je hrází proti takovému nebezpečí právě poukazem na minulost. Současníkům Nehemjášovým promlouval nesporně mnohem bezprostředněji nežli nám dnes.

2. OBNOVA BOHOSLUŽEB A POKÁNÍ LIDU

8,1—10,40

a) Čtení z Božího zákona

8,1—12

Ezdráš předčítá shromážděnému lidu Mojžíšův zákon.

8 ¹Všechn lid se shromáždil jednomyslně^a na prostranství před Vodní branou a vyzvali znalce Zákona Ezdráše, aby přinesl knihu Mojžíšova zákona, který vydal Hospodin Izraeli. ²Kněz Ezdráš tedy přinesl zákon před shromáždění mužů i žen, všech, kteří byli schopni rozumět, aby jej slyšeli, prvního dne měsíce sedmého. ³Četl z něho na prostranství před Vodní branou od svítání až do poledne mužům i ženám, těm, kteří byli schopni rozumět. Všechn lid pozorně naslouchal slovům z knihy Zákona. ⁴Znalec Zákona Ezdráš stál na dřevěné kazatelně,^b kterou k tomu účelu zhotovili^b; po pravici vedle něho stál Matitjáš, Šema, Anajáš^c, Úrijáš, Chilkijáš, Maasejáš, po levici pak Pedajáš, Mišael, Malkijáš, Chašum, Chašbadána, Zekarjáš, Mešulám.

⁵I otevřel Ezdráš knihu před zraky všeho lidu — stál totiž výše než ostatní lid. Když ji otevřel, všechn lid povstal. ⁶Ezdráš dobrořečil Hospodinu, Bohu velikému, a všechn lid odpověděl

s pozdvíženými rukama: „Amen, Amen.“ Padli na kolena a kořili se Hospodinu tváří až k zemi. ⁷Nato Jéšua, Bani^d, Šerebjáš, ⁸Jamín, Akúb, Šabetaj, Hódijáš, Maasejáš, Kelíta, Azarjáš, Józabad, Chanan, Pelajáš, levité¹⁰, vysvětlovali lidu Zákon, zatímco lid stál na místě. ⁸Četli z knihy Božího zákona po oddílech a vykládali smysl, aby lid rozuměl tomu, co četli.

⁹Nehemjáš^s — ^hon byl místodržící^h — a kněz Ezdráš, znalec Zákona, a levité, kteří vysvětlovali lidu Zákon, řekli všemu lidu: „Dnešní den je svatý Hospodinu, vašemu Bohu. Netruchlete a neplačte.“ Všechn lid totiž plakal, když slyšel slova Zákona. ¹⁰Dále jim řekl: „Jděte, jezte tučná jídla a pijte sladké nápoje a posilejte výslužky těm, kdo nemají nic připraveno. Dnešní den je zajisté svatý našemu Pánu. Netrapte se! Radost z Hospodina bude vaší záštitou.“ ¹¹Také levité utěšovali všechny lid: „Utište se. Dnešní den je svatý. Netrapte se!“ ¹²I rozešel se všechny lid, aby jedli a pili a posílali výslužky; uspořádali velmi radostnou slavnost, protože porozuměli slovům, která jim byla zvěstována.

^adosl. jako jeden muž. — ^{b-b} × O'. — ^{c+} Azarjáš, 1Ezd 9,43 (O'). — ^dBanajáš, O'. — ^{e-e} × O'. — ^fpodle 1Ezd 9,48 (O') V; a levité, H. K. — ^s × 1Ezd 9,49 (O'). — ^{h-h} × O'; Attaratés, 1Ezd 9,49 (O'); ipse est Athersatha, V (> jinak Tirsata, K).

(1) Ezd 3,1; Ezd 7,6 (2) Dt 31,11n; Lv 23,24 Nu 29,1 (7) :Lv 10,11 2Pa 17,7-9 (9) :5,14 7,70; :Dt 16,14n (10) :Est 9,19,22

¹⁻¹²Nemáme jiný doklad, že by Ezdráš působil ještě za Nehemjáše. Autor knihy zpracoval do zpráv o budovatelském úsilí Nehemjáše vzpomínku na chvíli, kdy se shromážděný lid ztišil, aby vyslechl slova Hospodinova zákona (zde snad poprvé nazvaného zákonem Mojžíšovým). Tento Zákon přinesl Ezdráš s sebou z Babylóna, kde exulanti v době zajetí horlivě spisovali a sbírali posvátné texty a tak vytvořili jádro sbírky, dnes známé jako Starý zákon. Knihy Mojžíšovy byly přitom židovstvím pokládány za nejsvětější.

Muži i ženy, všichni, „kteří byli schopni rozumět“, se shromáždili na prostranství před Vodní branou. Není zmíněno kněžstvo ani velekněz, ani chrám. Biblické podání nám zde patrně dochovalo podrobnost z průběhu *novoroční slavnosti* (sr 'sedmý měsíc', 7,72). Lid při ní opouštěl chrám a ubíral se Vodní branou ke gichónskému prameni (Bič, Palestina I., 265 a obr. 4; II., 162). Při této sedmidenní slavnosti se četl Zákon. Tím byla slavnost patrně po návratu z babylónského zajetí obohacena, ačkoli měla zřejmě předlohu v Jósijášově slavnosti po nalezení zákoníku v chrámě (2Kr 23,1—3). Čtení Zákona stojí v ústředí popisované slav-

nosti nejspíše od doby Ezdrášovy. Ezdráš, který má titul písmáře, znalec Zákona (Ezd 7,12), přinesl na požádání knihu Zákona. Při četbě stál na dřevěném podiu či kazatelně; podobné podium je zmíněno při posvěcení jeruzalémského chrámu Šalomounem (2Pa 6,13); odpovídá mu vyvýšené místo v synagoze (*bémá*; Bič, Palestina II., 66n). Po boku Ezdrášově stáli jakoby čestnou stráž vyjmenování zástupci náboženské obce, šest po pravici, sedm po levici, celkem třináct. Připomínají muže usedající při slavnostních příležitostech na čestná křesla v synagogách.

Když byl svitek Zákona rozvinut, lid povstal, aby slyšel Zákon a vzdal chválu Hospodinu. S těmito prvky se setkáváme v bohoslužbách, jak se konají v synagoze. Levité — je jich třináct — *vykládají* Boží zákon, aby mu lid rozuměl. Tento zákon je předčítán po oddílech, perikopách (H. *parášich*), a zároveň je snad také *překládán*, jak tomu bylo později v synagogách, když hebrejšтина byla v denním životě zatlačena aramejštinou. Šlo spíše o parafráze, z nichž se časem vytvořily 'targúmy', volné aramejské překlady biblického textu (Bič, Palestina III., 169n).

Nemáme v textu naznačeno, o které oddíly Zákona šlo, že byl lid tak dojat. Zpravidla se myslí na slova soudů a trestů, ale stejně to mohla být i radostná zvěst o Boží věrné lásce, která vysvobodila z egyptského otroctví a otevřela cestu do zaslíbené země. Lid prožil doby odloučení od svého Boha, doby bolesti a smutku. Teď se mu však Bůh znovu blíží. Den předčítání Zákona má být proto *dnem radosti*. Je to přece první den sedmého měsíce, Nový rok, začátek nových věcí. Předstupují vůdcové a potěšují lid. Vybízejí jej, aby jedl a pil. Jídlo a pití je obrazem smíření, znamením stolování se samotným Bohem v novém věku (sr Mt 26,29). Bůh odpouští a počítá nadále se svým lidem. Minuly dny postu a trápení, starosti a bojů. Teď mohou všichni jíst tučná jídla a pít sladké nápoje, mohou být účastni Božích dobrodiní (sr Iz 25,5n). Na radosti z Boží vlády mají mít podíl všichni, i ti nejmenší a nejnuznější. Jim mají ostatní posílat *výslužky* z pokrmů a nápojů. Radost by nebyla dokonalá, kdyby bratr trpěl nouzí a zůstal opuštěný. Předčítaná slova Zákona ujišťují posluchače, že sám Hospodin se vrátil ke svému lidu, aby mu byl záštitou a silou.

b) Slavení slavnosti stánků

8,13—18

Lid vracející se k Bohu a jeho Zákonu obnovuje dávnou slavnost.

¹³Na druhý den se pak shromáždili představitelé rodů ze všeho lidu, kněží a levité ke znalci Zákona Ezdrášovi, aby si objasnili slova Zákona. ¹⁴Našli totiž napsáno v Zákoně, jež Hospodin vydal skrze Mojžíše, aby Izraelci při slavnosti v sedmém měsíci sídlili ve stáncích ¹⁵a aby dali vyhlásit a rozhlásit ve všech svých městech a v Jeruzalémě: „Vyjděte na hory, přineste větve olivové a borové^a, myrtové a palmové i z jiných listnatých stromů, abyste mohli udělat stánky, jak je psáno.“ ¹⁶Lid vyšel, přinesli větve a udělali stánky, každý na své střeše nebo na dvorku i na nádvořích Božího domu, na prostranství u Vodní brány a na prostranství u Efrajimovy brány. ¹⁷Celé shromáždění těch, kdo se vrátili ze zajetí, si udělali stánky a sídlili v nich, což nedělali Izraelci od dob Jozua, syna Núnova, až do onoho dne. Byla z toho převeliká radost. ¹⁸Z knihy Božího zákona se četlo den co den, od prvního až do posledního dne. Po sedm dní slavili slavnost. Osmého dne bylo slavnostní shromáždění, jak je ustanoveno.

^aH. 'eš-šmən; z planých oliv, As; balzámovníkové, Lr; borové, sosnové, J.

(14) Lv 23,34.41n Dt 16,13-16 (15) ::Lv 23,40 (16) v. 1
(18) Lv 23,36 :Nu 29,35

¹³⁻¹⁸Četba Zákona připomněla lidu, že je právě doba, kdy se všichni mají shromáždit k jedné ze tří výročních slavností, které se odedávna v Izraeli slavily. Se značnou pravděpodobností se dá soudit, že četli oddíl Lv 23, neboť jenom tam (v. 40) se dočteme, že k *slavnosti stánků* bylo třeba nasekat větve různých stromů. Ovšem na rozdíl od Neh 8,15n se v Lv neuvádí, k čemu je větví zapotřebí.

Vynořují se však *různé otázky*, na něž marně hledáme odpověď:

a) Jak to bylo se slavností stánků *před příchodem Ezdrášovým*? Právě-li se, že se neslavila od dnů Jozuových (17), neznámá to, že se neslavila vůbec. Slaví se např. i dnes ve státu Izrael, jenže je duchovně vyprázdněna; zůstala z ní jen veselice na oslavu vinobraní. Obdobně tomu bylo patrně i v minulosti před Ezdrášem. Proto četba Zákona byla pro lid objevem. I kněží a levité přicházejí, aby se poučili.

b) Jaký je vztah mezi *novoroční slavností*, ke které se lid shromáždil, aby slyšel slova Zákona (v. 1nn), a *slavností stánků*, ke které se nyní chystá? Původně obojí náleželo k sobě a zdá se, že i Neh 8,18 tomu tak rozumí. Naproti tomu Lv 23,24 klade 'památku trubení' (K) na 1. den 7. měsíce, zatímco stánky začínají až patnáctého dne (v. 34).

Starozákonní texty dochovaly v různých *vrstvách tradičních* stopy rozličné praxe. V nejstarších výčtech výročních slavností tvoří podzimní slavnost zvaná 'stánky' ještě jednotu (Ex 14,16b 34,22b). Lv 23,39 zná 'svátek Hospodinův' 15. dne sedmého měsíce. Začátek slavnosti připadal tedy na první úplňk po podzimní rovnodennosti. To byl začátek nového roku. Později se však začátek roku posunuje o pět dní na 10. den (Lv 25,9). Důvody jsou nám neznámé. Časem se tento den stává dnem smíření (Lv 16,29 23,27). Kdy k této změně došlo, nedovedeme určit; z Neh 8 se dá jenom soudit, že tehdy se den smíření ještě neslavil samostatně, aspoň ne 10. tišrí (= sedmého měsíce). Za Ezechiele to byl ještě Nový rok. Prorok má právě toho dne vidění (Ez 40,1). Posléze se Nový rok ustálil na 1. tišrí a přechází tím z úplňku na novměsíc (Ž 81,4 sr Lv 23,24).

c) Neh 9,1 uvádí jakýsi *den pokání* 24. tišrí. Překvapuje, že pokání se dostavuje až po radostných dnech stánků. Je to dodatečně slavený den smíření? Je to jednorázová slavnost, která vyplynula z konkrétní situace? V každém případě se den pokání dá spíše očekávat před Novým rokem. Máme tu tedy dochovanou osobitou vzpomínku, charakteristickou právě jen pro určité období, kdy se duchovní život náboženské obce jeruzalémské konsolidoval, tedy kolem poloviny 5. stol. př. Kr.

Slavnost stánků, o níž pojednává Neh 8, vychází však nejen z Lv 23. Okolnost, že se slaví jen v Jeruzalémě, odpovídá spíše ustanovení Dt 16 (podobně jako slavnost beránka za Jósijáše, 2Kr 23,21nn // 2Pa 35). Po celém městě staví lid 'stánky', tj. proutěné chatrče (sr Lv 23,42n). Původně šlo o napodobení stánku, v němž dlel bůh nebo král, nežli při novoroční nastolovací slavnosti každoročně znovu dosedl na trůn. Izraelský způsob slavnosti se liší od slavností babylónských či egyptských tím, že ve stáncích bydlí i lid (Riesenfeld, 151n). To platilo i pro ženy.

O této slavnosti bylo vyhlášováno *Hospodinovo kralování* (sr Ž 97,1 aj.). Současně byly zdůrazňovány spasitelské skutky Boží, počínajíc hned dílem stvoření (sr Bič, Palestina II., 162). Ne náhodou je znovu připomenuta Vodní brána, již procházelo proudění ke gichónskému prameni, aby přinášelo vodu a vylévalo ji pak k patě oltáře. Mělo to připomínat vznášení Ducha Božího nad vodami (Gn 1,2). Prorokova zmínka o 'zasvěcování slavnosti' (Iz 30,29) zachycuje jinou podrobnost z obřadů: rozžínáním pochodní v noci se připomínalo Boží stvořitelské slovo: „Buď světlo“ (Gn 1,3). Temnoty jsou zaplašeny, svítá k životu, věrní Hospodinovi se radují ze svého Boha (Ž 97,11 n). Každý den jim ze zvěstí Pisem přinášel další svědectví o jeho podivuhodných skutcích, jež všechny vposledu mají sloužit jeho lidu zde na zemi.

c) Kající modlitba izraelského lidu

9,1—37

Lid poznává svůj hřích a Boží dobrotu, trpělivost a spravedlnost.

9 ¹Dvacátého čtvrtého dne toho měsíce se shromáždili Izraelci k postu v zíněných rouchách s hlínou na hlavě. ²Potomci Izraelovi se oddělili ode všech cizinců. Stáli a vyznávali své hříchy i nepravosti svých otců. ³Povstávali ze svých míst, když četli čtyřikrát^a za den z knihy zákona Hospodina, svého Boha, a čtyřikrát^a se vyznávali a kořili Hospodinu, svému Bohu.

⁴Na výstupek pro levity se postavili Jéšua a Baní^b, Kadmiel, Šebanjáš, Buní, Šerebjáš^c, Baní^b, Kenaní a velmi hlasitě volali k Hospodinu, svému Bohu. ⁵Pak řekli levité Jéšua a Kadmiel, ⁶Baní, Chašabnejáš, Šerebjáš, Hódijáš, Šebanjáš, Petachjáš^d:

„Povstaňte, dobrořečte Hospodinu, svému Bohu, ⁷po všechny věky^e. Ať oslavují tvé slavné jméno, vyvýšené nad každé dobrořečení a chválu. ⁸Ty, Hospodine, jsi ten jediný, ty jsi učinil nebe, nebesa nebes a všechen jejich zástup, zemi i vše, co je na ní, moře i vše, co je v nich. Sám to všechno zachováváš při životu a nebeské zástupy se koří před tebou. ⁹Ty, Hospodine, jsi Bůh; ty jsi vyvolil Abrama a vyvedls jej z Ur-kasdím a dals mu jméno Abraham. ¹⁰Shledal jsi, že jeho srdce je ti věrné, a uzavřel jsi s ním smlouvu, že^s zemi Kenaanců, Chetejců, Emorejců a Perizejců, Jebúsejců a Girgašijců dáš jeho potomstvu. Dostal jsi svému slovu, neboť jsi spravedlivý. ¹¹Viděl jsi utrpení našich otců v Egyptě a slyšel jsi jejich křik u Rákosového moře. ¹²Tu jsi vydal znamení a hrozné úkazy proti faraónovi a proti všem jeho služebníkům i proti všemu lidu jeho země, protože jsi poznal, jak se nad nimi zpupně vyvyšovali. Tak sis učinil jméno, jaké máš až dodnes. ¹³Rozpoltil jsi moře před nimi a oni prošli mořem po suchu; ale jejich pronásledovatele jsi uvrhl do hlubin jako kámen do vzdutých vod. ¹⁴Ve dne jsi je vodil sloupem oblakovým, v noci sloupem ohnivým, aby jim osvětloval cestu, po níž by šli. ¹⁵Sestoupil jsi na horu Sínaj a mluvil jsi s nimi z nebe, vydal jsi jim přímé řady a spolehlivá naučení, dobrá nařízení a příkázání. ¹⁶Učinil jsi jim známou svou svatou sobotu, příkazy, nařízení a zákon jsi jim vydal skrze svého služebníka Mojžíše. ¹⁷Dal jsi jim chléb z nebe, když hladověli, vyvedl jsi jim vodu ze skaliska, když žíznili. A řekl jsi jim, aby šli obsadit zemi, o které jsi s pozvednutím ruky přísáhl, že jim ji dáš.

¹⁸Ale oni, naši otcové, se zpupně vyvyšovali, zatvrdili^h se a neposlouchali tvé příkazy. ¹⁹Odmítli poslouchat a ani si nevzpomněli na divuplné skutky, které jsi při nich činil. Zatvrdili^h se a ²⁰vzvali si vzdorně do hlavyⁱ, že se vrátí do svého otroctvíⁱ. Ty jsi však Bůh ochotný odpouštět, milostivý a soucitný, dlouhoshovívající a nesmírně milosrdný, proto jsi je neopustil. ²¹Dokonce si udělali slitý obraz býka a řekli: „To je tvůj bůh, který tě vyvedl z Egypta“. Znovu a znovu se ti rouhali. ²²Avšak ty — z nesmírného slitování — jsi je na poušti neopustil. Sloup oblakový, který je vodil po cestě, od nich neodcházel ve dne, a v noci sloup ohnivý, který jim osvětloval cestu, po níž by šli. ²³Dával jsi svého dobrého ducha, aby je poučoval. Neodnímal jsi svou manu od jejich úst a vodu jsi jim dával, když žíznili. ²⁴Po čtyřicet let ses o ně staral na poušti, nic jim nescházelo, pláště jim nezvetšely a nohy jim neotekly.

²⁵Potom jsi jim dal království a národy, přidělil jsi jim každý kout^k. Obsadili zemi Síchonovu, totiž zemi krále chešbónského, i zemi bášanského krále Óga. ²⁶Rozmnožil jsi jejich syny jako hvězdy nebeské, uvedls je do země, o níž jsi řekl jejich otcům, že jí mají jít obsadit. ²⁷A synové do té země vešli a obsadili ji^l. Podrobil jsi jim obyvatele země, Kenaance, a vydals jim je do rukou, i jejich krále a národy země, aby s nimi naložili podle své vůle. ²⁸Dobyli opevněná města a ²⁹mžirná kraje^m a obsadili domy plné všelijakých dobrých věcí, vytesané nádrže, vinice, olivovníky a množství ovocného stromů. Jedli a nasýtli se, ztučněli a žili v rozkoši z tvé veliké dobroty.

³⁰Ale začali být vzpurní a bouřili se proti tobě. Tvůj zákon zavrhl a vraždili tvé proroky, kteří svědčili proti nim, aby je obrátili zpět k tobě. Znovu a znovu se ti rouhali. ³¹Proto jsi je vydal do moci jejich protivníků, aby je sužovali. Když však v dobách své úzkosti křičeli k tobě, tys je z nebe vyslychal a z nesmírného slitování jsi jim dával vysvoboditele, aby je vysvobodili z moci jejich protivníků. ³²Ale jen si oddechli, zase páchali, co je zlé před tebou. Proto jsi je dával napospas jejich nepřátelům, aby nad nimi panovali. Když však opět křičeli k tobě, tys je z nebe vyslychal a ve svémⁿ slitování je nespočetněkrát^o zachraňoval. ³³Dával jsi jim výstrahu, abys je přivedl zpět ke svému zákonu. Oni se však zpupně vyvyšovali, neposlouchali tvoje příkazy a prohřešovali se proti tvým řádům, které dávají život tomu, kdo se jimi řídí. Uminěně se obraceli zády, zatvrdili^h se a neposlouchali. ³⁴Měl jsi s nimi trpělivost po mnohá léta. Skrze své

proroky jsi jim dával výstrahu svým duchem, ale neposlouchali. Proto jsi je vydal do moci národů cizích zemí. ³¹Ale z nesmírného slitování jsi s nimi neskoncoval a neopustil jsi je, protože jsi Bůh milostivý a soucitný.

³²Nyní tedy, náš Bože, Bože veliký, mocný a hrozný, který zachováš smlouvu a milosrdenství, nepokládej za málo všechno to trápení, které dolehlo na nás, na naše krále, předáky, kněze a proroky, na naše otce a na všechny tvůj lid, od doby asyrských králů až dodnes. ³³Ty jsi spravedlivý ve všem, co na nás přišlo, neboť jsi jednal věrně, kdežto my jsme si počínali zvráskově. ³⁴Naši králové, předáci, kněží a otcové se neřídili tvým zákonem, nedbali na tvé příkazy a na tvé výstrahy, kterými jsi je varoval. ³⁵Ve svém království, přes tvoji mnohou dobrotu, kterou jsi jim prokazoval, v širé a žírné zemi, kterou jsi jim dal, nesloužili tobě a neodvrátili se od svých zlých skutků. ³⁶Proto jsme dnes otroky. V té zemi, kterou jsi dal našim otcům, aby jedli její plody a dobroty, jsme otroky. ³⁷Její bohatá úroda připadá králům, které jsi nad námi ustanovil pro naše hříchy; vládnou nad našimi těly i nad našim dobytkem, jak se jim zlíbí. Jsme ve veliké úzkosti.“

ajiní: čtvrtinu (dne; 2 ×). — ^bsynové, O' (< *bené* místo *báni*, H.; 2 ×). — ^{c-e}Šekanjáš syn Serebjášův, O'. — ^{d-d} × O'. — ^{e-e}dosl. od věků na věky. — ^f + i řekl Ezdráš, O'. — ^g. + jemu, O' V. — ^hH. + šíji (v. 16.17.29). — ⁱ⁻ⁱ :: ustavovali sobě vůdce, K aj. < O'. — ^j + do Egypta, O'. — ^k × O'. — ^{l-l} × O'. — ^{m-m}dosl. tučnou půdou. — ⁿ + nesmírném, O' a × o. — ^ptvém, O' P.

(2) :Ezd 10,11 (5nn) :Ž 78 (6) :Dt 6,4; Dt 10,14 (7) Gn 11,31; Gn 17,5 (8) Gn 15,18-21 (9) Ex 2,24n (= 23n K) 3,7; Ex 14,10 (10) Ex 7—12 (11) Ex 14,21; Ex 14,27 Ž 136,15 (12) Ex 13,21n (13) Ex 19,18; Ex 20,1-17 (14) Ex 20,8 Dt 5,12 Jr 17,21n Neh 13,15nn (15) Ex 16,4.14n Ž 78,24; Ex 17,6 Ž 105,41 (16) Ex 32,1.9 (17) Nu 14,4.30; Ex 34,6 (18) Ex 32,4; 1Kr 12,27 (19) Nu 10,34 (20) Nu 11,17.25; Ex 16,35; Nu 20,8 (21) Dt 2,7 8,4 (22) Nu 21,21-35 Dt 2,26-3,11 (23) Nu 26,1nn Dt 1,10 (24) Joz 12 (25) Dt 6,10n; Dt 32,15 (26) Sd 2,11n; 1Kr 19,10.14 > Ř 11,3 (27) Sd 2,14.20; Sd 2,16.18 3.9.15 (29) Lv 18,5 > Ř 10,5 (30) Jr 7,25n 44,4n (31) Pl 3,22; v. 17 (32) 1,5; Dt 7,9.12 1Kr 8,23 (33) Da 9,5.7 (34) Da 9,6.8

^{1-5a}Izraelci se shromažďují v žíněných oblecích s prachem na hlavách. Činí pokání. Datum, které je v textu uvedeno, napovídá, že tento *kající den* následuje po slavnosti stánků (sr vk 8,13—18 c.). Slavnost stánků otevřela lidu oči, aby si uvědomil svou duchovní bídu a činil veřejné pokání. Viditelným projevem rozhodnutí začít nový život je také

mj. i odloučení od cizinců. Židé si uvědomují, že jsou 'lid zvláštní' (Ex 19,5). Četba z knihy Božího zákona láme lidskou zatvrzelost i sobectví a vede lid k vyznání vin. Osm levitů vystupuje na výstupek pro ně zřízený a jménem všeho shromáždění volají k Bohu.

^{5b-37}Máme před sebou nejen kající *modlitbu*, vyznání lidské neposlušnosti a Boží lásky, ale zároveň i *vyznání víry*. Svou liturgickou stavbou silně připomíná Ž 78; je hymnickým ohlášením Božích spasitelných skutků. Septuaginta klade tuto modlitbu do úst Ezdrášových.

Levitě vyzývají shromáždění, aby *oslavovalo Boha*, slavného a mocného, Stvořitele nebes i země, který nepotřebuje lidské chvály, neboť není jako božstva pohanů závislý na přízni svých ctitelů. Je to veliká výsada, smí-li jej člověk oslavovat. Jestliže Bůh k tomu přivoluje, činí tak ne kvůli sobě, ale kvůli svým vyznavačům i okolnímu světu. K této výsadě, oslavovat Hospodina, jsou voláni všichni, kdo se hlásí k jeho lidu. Pro oslavování je zde užito výrazu žehnat či dobrořečit (H. *b-r-k* pi'el). Jde v podstatě o vyznání a svědectví, že Hospodin je Bůh, který nejen všechno stvořil, nýbrž o svoje stvoření též pečuje a zachovává je při životu. Ve zvláštní péči má svůj lid. To je to nejnepochopitelnější, protože jde o lid nevěrný a vzpurný. Hospodin však je Bůh věrný a trpělivý. Znovu a znovu odpouští, pomáhá a zachraňuje; to se v různých obměnách opakuje v celé modlitbě. Modlitba je rozdělena do několika odstavců: stvoření (6), vyvolení Abrama (7—8), vysvobození z Egypta (9—11), cesta pouští (12—21), obsazení Kenaanu (22—25), doba soudců a králů (26—31), současné poměry a prosba o slitování (32—37).

⁶Ústy levitů vyznává shromáždění kajících nejprve svou víru v Boha *Stvořitele*. Toto vyznání je zároveň odmítnutím falešných věr v nepravé stvořitele, k nimž se hlásil okolní svět. Boží lid vědomě navazuje na staré tradice, které v době zajetí, kdy se střetával s rozmanitými naukami o vzniku světa, nabyly zvláštní údernosti a vyznavačské svěžesti. Svým vyznáním dosvědčuje, že se nesmínil s prostředím, z něhož se vrátil a od jehož vlivu se nyní v pokání oprostuje.

^{7a}Dále vyznávají shromáždění svou víru v Boha, který povolává k životu a *vyvoluje* do svých služeb. Vyvedl Abrama z pohanstva a zaslíbil mu kenaanskou zemi. Kajícíci tu slyší o Boží lásce ničím nezasloužené, jež se projevuje ve vyvolení. V postavení plném bezradnosti potřebuje Boží lid slyšet, že je Bohem vyvolen, že Bůh s ním nepřestal počítat, že není hříčkou krutého osudu ani mocných národů. Hospodin přece splnil své zaslíbení a dal zemi mocných národů do vlastnictví svému lidu.

⁹⁻¹¹Bůh, který stvořil a vyvolil, také vysvobozuje. Vyznání víry ve Stvořitele souvisí s vyznáním víry v Boha *Vysvoboditele* (sr Iz 45,11—13). Bůh vykoupil otce z Egypta, když k němu v porobě a úzkostech volali

o pomoc. Ukázal, že on jediný je Bůh. Zjevil nejen svou moc, ale i lásku; stojí na straně trpících a zasazuje se o ně ve chvílích ponížení. Svými soudy prokázal svou moc nad utiskovateli (Ex 12,12). V těchto slovech smí slyšet shromáždění kajčnicků, že Bůh Hospodin se nikdy nevzdal svého lidu, že jej nikdo a nic — ani lidský hřích — nezabaví práva, které si stále na svůj lid činí. Tento nárok na člověka, na lid, prokazuje mocnými činy. Přemohl Egypt, rozpoltil moře. Vytváří pro svůj lid životní prostor a zajišťuje jeho bezpečnost.

^{12–25} Prosvěcuje temnoty svým slovem, vodí jako pastýř, neopouští své vyvolené. Pečuje nejen o jejich časné potřeby, ale uzavírá s nimi i *smlouvu*, jíž zajišťuje trvalé obecnství mezi svými vyvolenými a sebou. Ve svém Zákoně jim dává nejen ukazatele cesty k novému životu v zaslíbené zemi, ale i ukazatele k tomu, který bude naplněním Zákona (Mt 5,17 Ga 3,24). Lid kajčnicků se hlásí k Bohu otců a k zákonu Mojžíšovu. Zvláštní důraz je položen na sobotu, na čtvrté přikázání. Sobota měla pro tuto i pozdější dobu veliký význam jako zvláštní znamení odloučenosti a posvěcenosti (sr Neh 13,15nn).

^{26–31} To vše je řečeno nejen jako vyznání víry, ale také proto, aby na tomto pozadí tím více vynikala bezohledná *neposlušnost lidu*. Levité jako zástupci ostatních vyznávají, jakých hříchů se dopustili otcové; musí zhodnotit minulost ve světle Božího slova, mají-li nově vykročit do budoucnosti. Otcové si přes všechnu laskavou péči Boží počínali podobně jako jejich egyptští otročovatelé: pyšně se vyvyšovali (16 : 10). Neposlouchali. To je kořen bídy lidu i národů. Hospodin je však neopustil. Dál je učil a staral se o ně jako otec. V modlitbě si lid připomíná celé své dějiny v zaslíbené zemi. Jsou to dějiny Boží věrnosti a lidské zpronevěry: Bůh zůstal věrný smlouvě, kterou Izrael neustále přestupoval. Nelze ovšem Hospodina beztrestně popouzet. Dostavil se trest. Za nástroje si Bůh zvolil národy tohoto světa, Asyřany a Babylóňany. Shromáždění kajčnicků nepokládají utrpení, jejichž následky nesou stále ještě na sobě, za příkoří, která Bůh připustil ve své slabosti nebo z mstivosti. Bez hořkosti vyznávají — a to je vrchol celého vyznání —, že Bůh, který stvořil, vyvedl z Egypta a dal svému lidu Zákon, je tentýž spravedlivý Bůh, který je vydal do moci nepřátel. Vidí souvislost mezi spáchanými hříchy a tresty, které na ně dopadly.

^{32–37} Nakonec prosí Boha, aby to zlé, které museli a musí ještě snášet, pokládal již za dostatečný trest. Jsou si vědomi toho, že zasluhují daleko větších pokut. Přitom však v tomto vyznání víry a vin zaznívají i silné tóny radosti, že *Hospodin neopouští* ani tehdy, když lid je nevěrný. Jistota Boží věrnosti dovede vnést jasný paprsek nové naděje do dnů temnoty Božích trestů za hříchy otců i hříchy vlastní, dává ztrápenému

lidu nadějný výhled do budoucnosti. Přítomnost je ještě všelijak tíživá, lid je podroben cizími králi (množným číslem se zřejmě zachycuje stav už od babylónského zajetí, ne-li dokonce od asyrské nadvlády v 8. stol.) a žije v ustavičné úzkosti (nejspíše před svými bezprostředními sousedy), ale to vše jej neodloučí od lásky Boží.

d) Obnovení smlouvy s Bohem 10,1—40 (9, 38—10, 39 K)

Lid se zavazuje, že bude žít podle Hospodinova zákona.

10 ^{1[9,38]} Vzhledem k tomu všemu uzavíráme a sepisujeme pevnou dohodu zpečetěnou našimi předáky, levity a kněžími. ^{2[1]} Pečetě připojili mistodržící^a Nehemjáš, syn Chakaljášův, a Sidkijáš, ^{3[2]} Serajáš, Azarjáš, Jirmejáš, ^{4[3]} Paščúr, Amarjáš, Malkijáš, ^{5[4]} Chatuš, Šebanjáš^b, Malúk, ^{6[5]} Charim, Meremót, Óbadjáš^c, ^{7[6]} Danijel, Gintón, Barúk, ^{8[7]} Mešulam, Abijáš, Mijamín, ^{9[8]} Maazjáš, Bilgaj, Šemajáš. To jsou kněží.

^{10[9]} Levité: Azanjášův syn Jěšua, Binúj ze synů Chénadadových, Kadmiel ^{11[10]} a jejich bratři Šebanjáš^b, Hódijáš, Kelita, Pelajáš^d, Chanan, ^{12[11]} Míka, Rechób, Chašabjáš, ^{13[12]} Zakur, Šerebjáš, Šebanjáš^b, ^{14[13]} Hódijáš, Bani, Beninu.

^{15[14]} Představitelé lidu: Pareoš, Pachat-moáb, Élam, Zátú, Bani, ^{16[15]} Buni, Azgád, Bebaj, ^{17[16]} Adonijáš, Bigvaj, Adín, ^{18[17]} Ater, Chizkijáš, Azúr, ^{19[18]} Hódijáš, Chašum, Besaj, ^{20[19]} Charif, Anatót, Néba j^e, ^{21[20]} Magpíáš, Mešulam, Chezír, ^{22[21]} Mešézabel, Sadók, Jadúa^f, ^{23[22]} Pelatjáš, Chanan, Anajáš, ^{24[23]} Hóšea, Chananjáš, Chašúb^g, ^{25[24]} Lócheš, Pilchá, Šobek, ^{26[25]} Rechúm, Chašabna, Maasejáš ^{27[26]} a Achijáš, Chanan, Anan, ^{28[27]} Malúk, Charim, Baana.

^{29[28]} Ostatní lid, kněží, levité, vrátní, zpěváci, chrámoví nevolníci^h a všichni, kdo se oddělili od národů zemí k Božímu zákonu, také jejich ženy, synové a dcery, každý, kdo tomu dovedl rozumět, ^{30[29]} připojovali se ke svým vznešenýmⁱ bratrům. Přicházeli a přísazně se zaklínali, že budou žít podle Božího zákona, který byl vydán skrze Božího služebníka Mojžíše, a že budou zachovávat a plnit všechna přikázání Hospodina, našeho Pána, jeho práva a jeho nařízení. ^{31[30]} Prohlásili: Nebudeme dávat své dcery národům země a jejich dcery nebudeme brát pro své syny.

³²[³¹] Když budou přinášet národy země v den sobotní k prodeji různé zboží a obilí, v sobotu a ve svaté dny je od nich nebudeme brát. Sedmého léta necháme pole ladem a dluh nebudeme vymáhat. ³³[³²] Budeme se podřizovat příkazům o odevzdávání třetiny šekelu ročně ke službě v domě našeho Boha, ³⁴[³³] na předkládané chleby, na pravidelný obětní dar, na pravidelný zápal o sobotách a novměsících, na slavnosti, na svaté dávky, na oběti za hřích na usmírenou za Izraele, vůbec na všechno dílo domu našeho Boha. ³⁵[³⁴] Losem jsme rozvrhli dodávky dříví mezi kněze, levity a lid, jak je mají přinášet do domu našeho Boha podle našich otcovských rodů¹ ve stanovené časy rok co rok, aby hořelo na oltáři Hospodina, našeho Boha, jak je psáno v Zákoně. ³⁶[³⁵] Také budeme přinášet prvotiny ze svých rolí a prvotiny všeho ovoce z každého stromu rok co rok do Hospodinova domu. ³⁷[³⁶] I prvorozené ze svých synů a ze svého dobytka, jak je psáno v Zákoně, prvorozené ze svého skotu a bravu, budeme přinášet do domu svého Boha kněžím, kteří konají službu v domě našeho Boha. ³⁸[³⁷] Také první část ze semletého obilí, ^k z našich obětí pozdvihování^k, z ovoce každého stromu, z moštu a z čerstvého oleje budeme přinášet kněžím do komor při domu našeho Boha, a desátky z naší půdy budeme odvádět levitům; levité sami ať vybírají desátky ve všech městech, ^l která s námi slouží Hospodinu^l. ³⁹[³⁸] Kněz z rodu Áronova bude s levity, když budou vybírat desátky. Levité předají desátý díl z desátků do domu našeho Boha, do komor ve skladišti. ⁴⁰[³⁹] Do těch komor totiž budou přinášet Izraelci i levitští příslušníci obětní dávky z obilí, z moštu a z čerstvého oleje. Tam je nádoby svatyně i kněží konající službu i vrátní a zpěváci. Neopustíme dům svého Boha.

^a × O' P; Athersatha, V. — ^b Šekanjáš, P (v. 5.11.13). — ^{c-o} Šekúm, Az-mávet, Gebarjáš, P. — ^d Pelatjáš, P. — ^e Nóbaj, qr O'. — ^f Jójada, P. — ^g Jéšua, P. — ^h H. ha-netinim (= darování) > O' V K (Netinejští). — ⁱ × O'. — ^j podle O' (mimo cod. B) V; H. sg. — ^{k-k} × O'. — ^{l-l} ~ J; jini: venkovských (zemědělských městech; podle jiného významu výrazu ^{abóda} = služba) ~ As Lr.

(28) Ezd 6,21 (29) Ezd 2,36-43; Ezd 6,21 ::9,1 :10,11,19 (30) :Joz 24,25 2Kr 23,3 (31) Ex 34,15n Dt 7,3 ::Ezd 9,2 (32) Ex 20,10 Lv 23,3 :Neh 13,15-18; Ex 23,10n Lv 25,4; Dt 15,1n :Neh 5,10 (33) :2Pa 24,5 (34) Ex 25,30 Lv 24,5n (35) Lv 6,5 (= 12 K) (36) Ex 23,19 Dt 26,2 (37) Ex 13,2,12n Lv 27,26n Nu 18,15n (38) Nu 15,20n; Nu 18,12n,21 Dt 18,4 (39) Nu 18,26; 1Pa 9,26

¹⁻²⁸ Po veřejném pokání (k. 9) přichází chvíle, kdy se lid zavazuje Bohu, že mu bude sloužit radostně a ochotně. Bůh svou smlouvu s lidem nezrušil, ale zrušil ji lid svým hříchem, jak přítomní také přiznali. Proto ji nyní chtějí obnovit. Zástupci kněží, levitů a představitelů lidu přikládají své pečeti na obnovenou písemnou dohodu.

Čteme zde jména 23 kněží, 17 levitů a 44 předáků lidu, celkem 84 jmen. Jsou většinou seřazena do trojic; sedmkrát tři kněží a dva, čtyřikrát tři levité a pět, třináctkrát tři představitelé lidu a pět. Když sečteme násobky tří, dostaneme číslo 72, což je šestkrát dvanáct. Součet zbývajících, kteří nejsou zařazeni do trojic, činí celkem 12. Máme tu zřejmě co dělat s *číslnou symbolikou*, za níž se tají záměr podání nám dnes už neprůhledný. Rozdělení textu na verše, i když je pozdní, přece jen zachycuje namnoze vžitou tradici liturgickou.

Dohoda se týkala všeho lidu; dokonce je zmínka i o bývalých pohanech, kteří se připojili k hloučku Božího lidu (v. 29 sr Ezd 6,21). Vzniká společenství navazující na dědictví dvanácti izraelských pokolení. To potvrzuje i celkový součet 84, jenž je násobkem sedmi a dvanácti. Mezi jmenovanými je dvanáct kněží, sedm levitů a sedm předáků lidu, jejichž jména končí na *-jáš* (H. *-jáš* < *jahwə* čili 'Hospodin'). Taková jména bývala v Izraeli vyznáním a navíc vtiskovala pečeť celému obecnství, k němuž jejich nositelé náleželi. *Jahvistické tradice* Izraele nebyly přervány ani modlářstvím lidu, ani násilnou deportací. Jsou tu lidé, kteří mají odvahu vyznat, že služba Bohu není břímě, ale radost a výsada. Jejich jména jsou živým svědectvím těch tradic, k nimž se Boží lid vrací a na něž navazuje, když podstupuje očistný zápas o ryzost svého společenství. Mnohá jména nám dnes už neříkají nic. Za některými se tají celé rody nebo místní skupiny. Např. pod Serajášem je nutno vidět celé pokolení velekněze (3 : 11,11); naproti tomu Anatót neoznačuje ani jedince ani pokolení, nýbrž obyvatelstvo příslušného místa (20 : Ezd 2,23).

Dohodu neuzavírají jen kultičtí představitelé, nýbrž i představitelé rodin. Některá jména se opakují. Ve třech případech je zmíněn také otec, aby bylo rozlišeno mezi nositeli téhož jména nebo aby byla příslušná osoba blíže určena (2 a 10); jindy stačilo zařazení jmenovaného do určité skupiny: např. Šebanjáš se jmenuje jeden kněz a dva levité, Malúk kněz a předák lidu, Hódijáš levita a předák lidu (5 : 11,13; 5 : 28; 14 : 19). Pečetě a jména jsou výrazným dokladem, že pro lid začíná nové údobí.

²⁹⁻⁴⁰ Zavazují se *plnit Boží zákon*. Tento zákon je závazný pochopitelně pro všechny — i pro proselyty. Jsou však situace, kdy je třeba se zvláštní péčí dbát na určité příkazy. V dané situaci to byla v první řadě otázka *smíšených manželství* (sr Ezd 10,2n,17nn Neh 13,23nn). Židé žili v prostředí nábožensky všelijak promíšeném. Není divu, že uzavírali

sňatky i s pohany a že často nedokázali získat pohanského manžela či manželku pro Hospodinovu věc. Děti z polopohanského manželství se od-cizovaly. To bylo vážným nebezpečím pro celé obecnství a vyžadovalo nesmlouvavý zásah. Již Ezdráš se pokoušel o očistu (k.10); Nehemjáš stojí před stejným úkolem. Bylo nutno vyhradit Hospodinovu zákonu bezpodmínečně první místo v životě veřejném, rodinném i soukromém. Představitelé lidu to pochopili a přistoupili k pokusu vytvořit rodiny pevně stmelené společnou vírou. Byli si vědomi, že by se jinak ztratili v okolním světě. Jako pro Abrahama kenaanské ženy, tak pro ně ženy pohanských národů představovaly nebezpečí, že se jejich synové pod cizím vlivem odrodí a opustí Hospodina.

Vyznavačský postoj byl dále upevňován *svěcením soboty* (sr Neh 13,15—18). Sobota jako den vyhrazený Bohu a obecnství s ním znamenala výsadu, kterou neměly jiné národy. Proto právě v dobách, kdy si Boží lid uvědomoval svoje poslání ve světě a chápal správně svou odlišnost jako oddělenost k službě, byl kladen takový důraz na svěcení tohoto dne. Vždyť jenom z nezkaleného obecnství s Bohem mohl čerpat sílu ke svým úkolům, sílu k tomu, aby vytrval ve své odlišnosti a přece pevně stál na svém místě ve světě, mezi národy tohoto světa. Sobotní den neměl být porušován a znesvěcován ani nákupem různých věcí od pohanů. Tento postoj nemá jen vnějšně odlišovat od prostředí, ale zároveň dodávat lidu vědomí, že jej Bůh chce mít pro sebe a ke svým cílům.

'Sobotní den' jako jediný ze všech svátků je výslovně uveden v *Desateru* (Ex 20,8—11 Dt 5,12—15). Uvádí se už v souvislosti se stvořitelským dílem Božím (sr vč Gn 2,1—3), ale zdá se, že v plném rozsahu se začíná uplatňovat až v době Nehemjášově. Nejstarší proroci jmenují 'sobotu' (H. *šabbāt*) zpravidla souběžně s 'novměsícem' (Oz 2,13 [= 11 K] Am 8,5 Iz 1,13), takže je možné, že ve starších dobách se pod označením *šabbāt* rozuměla slavnost úplňku jako protějšku k novměsíci. Mluví pro to mj. babylónské označení *šapattu* pro střed měsíce (= úplněk) i okolnost, že 15. nisan jako první den svátku přesně je v bibli označován *šabbāt* (Lv 23,11), ačkoli naprosto nemusil připadnout na sobotu (Bič, Palestina I., 228n; II., 168). Teprve dalším vývojem se v židovstvu ze soboty stal poslední den sedmidenního týdne.

K tomuto dni patřily i jiné dny sváteční a také *sedmý rok*, kdy měla odpočívat i pole a kdy měl být promíjen dluh (Lv 25); to bylo obrazem Božího odpuštění. Sobota, dny sváteční a sedmý rok naléhavě připomínaly lidu, že Pánem země i jejich životů je Hospodin, ne člověk. Od Boha přijímali úrodu i odpocinutí a smíření.

Velmi obsírně je potom pojednáváno o *sbírkách na chrám*. Podle Mojžíšova zákona činí ovšem povinná dávka na osobu půl šekelu (Ex 30,13.15); nevíme, z jakých důvodů se zde uvádí jedna třetina. Šekel byl

dvojí; 'těžký šekel' odpovídal přibližně starému severoevropskému lotu (asi 16 2/3 g), 'lehký' vážil polovinu. Byla to základní váha stříbrných mincí (Bič, Palestina I., 206.318). Lid dává ochotně na různé potřeby chrámové, aby byla zajištěna řádná bohoslužba. K tomu patří pravidelná dodávka dřeva; oheň nemá nikdy vyhasnout na Hospodinově oltáři. Lid se zavazuje pravidelně odvádět vše, co předpisuje Zákon k obětem. Chtějí přinášet *prvotiny* z úrod a ovoce, z moštu a oleje jako projev vděčnosti Bohu za všechno potřebné k životu; Bůh je živitel a dárce všeho. Budou přivádět prvorozené z dobytka. O výplatě za prvorozené z lidí, jak ji stanoví Zákon (sr Ex 34,19n Nu 18,15—17), se tu nemluví. Levité byli pověřeni vybíráním *desátek* po městech, ale v Neh 13,10 máme smutný doklad toho, že prvotní nadšení dlouho nevydrželo. Z vybraných desátek měli levité odvádět desetinu chrámu. Své závazky v závěru uzavírá lid proklamací: „Neopustíme dům svého Boha.“ Bůh je neopustil, ačkoliv mu byli nevěrní. Nyní se zavazují věrností jemu; ta se projeví konkrétně ve věrnosti chrámu.

3. POSVĚCENÍ JERUZALÉMA

11,1—13,31

a) Osídlení Jeruzaléma a země

11,1—36

Seznam těch, kdo se usadili v Jeruzalémě, a výčet míst, která byla osazena v pokolení Judově a Benjamínově.

11 ¹Předáci lidu se usadili v Jeruzalémě. Ostatní lid losoval, aby vybral vždy jednoho z deseti, který by se usadil ve svatém městě Jeruzalémě; devět dalších zůstalo v jiných městech. ²Lid žehnal všem mužům, kteří se dobrovolně rozhodli, že se usadí v Jeruzalémě.

³Toto jsou představitelé kraje, kteří se usadili v Jeruzalémě a v judských městech. Každý se usadil na vlastním pozemku ve svém městě, Izraelci, kněží, levité, chrámoví nevolníci^a a synové služebníků Šalomounových. ⁴V Jeruzalémě se usadili někteří Judejci a Benjamínci. — Z Judejců: Atajáš^b, syn Uzijáše, syna Zekarjášova, syna Amarjášova, syna Šefatjášova, syna Mahalale-

lova ze synů Peresových. ⁵Dále Maasejáš, syn Báruka, syna Kolchozova, syna Chazajášova, syna Adajášova^c, syna Jójaribova^d, syna Zekarjášova, příslušníka šilóského^e. ⁶Všech synů Peresových sídlících v Jeruzalémě bylo 486 bojeschopných mužů. — ⁷A toto byli Benjamínci: Salu, syn Mešulama, syna Jóedova^f, syna Pedajášova, syna Kólajášova, syna Maasejášova, syna Ítie-
lova, syna Ješajášova. ⁸Mimo něho Gabaj-salaj^g, celkem 928. ⁹Zikriúv^h syn Jóel byl nad nimi dohlížitelem a Senúúv syn Juda byl jako druhý nad městem.

¹⁰Z kněží: ¹Jójaribúv syn Jedajáš, Jakínⁱ, ¹¹Serajáš, syn Chilkijáše, syna Mešulamova, syna Sadókovy, syna Merajótova, syna Achitúbova, představený domu Božího, ¹²a jejich bratři, kteří konali službu^j v domě, ^kcelkem 822. Dále Adajáš^l, syn Jerochama, syna Pelajášova, syna^k Amsího, syna Zekarjášova, syna Pašchúrova, syna Malkijášova, ¹³a jeho bratři, představitelé rodů, celkem 242. Dále Amašsaj, syn Azarela, syna Achazajova, syna Mešilemótova, syna Imerova, ¹⁴a jejich bratři, udatní muži, celkem 128. Dohlížitelem nad nimi byl Zabdiel, syn velikých^m.

¹⁵Z levitů: Šemajáš, syn Chašúbaⁿ, syna Azrikamova, syna Chašabjášova, syna Búniho, ¹⁶a Šabetaj a Józabad z předních levitů; ti dohlíželi na službu^j vně domu Božího. ¹⁷Dále Matanjáš, syn Míky, syna Zabdího, syna Asafova, přední modlitebník začínající chvály; a jako druhý z jeho bratří Bakbukjáš. Dále Abda^o, syn Šamúy, syna Galalova, syna Jedutúnova. ¹⁸Všech levitů bylo ve svatém městě 284.

¹⁹Vrátní: Akúb, Talmón a jejich bratři. Strážců bran bylo 172. — ²⁰Ostatní Izrael, kněží a levité, byli ve všech městech judských, každý ve svém dědictví. ²¹Chrámoví nevolníci^a se usadili na Ofelu; Sícha a Gišpa byli nad chrámovými nevolníky^a.

²²Dohlížitelem levitů v Jeruzalémě byl Uzí, syn Baniho, syna Chašabjášova, syna Matanjášova, syna Míkova, ze synů Asafových, kteří zpívali při službách^j v Božím domě. ²³Platil totiž pro ně příkaz krále^p Davida, aby den co den věrně zpívali^p. ²⁴Petachjáš pak, syn Mešezabelův, ze synů Zeracha, syna Júdova byl králi k ruce, aby vyřizoval všechny záležitosti lidu.

²⁵Z Judejců se usadili někteří při dvorcích na svých polích v Kirjat-arbě a v jejich vesnicích, v Díbonu a jeho vesnicích, v Jekabseelu a jeho dvorcích, ²⁶a v Ješúe, v Móladě a v Bét-peletu, ²⁷v Chasar-šúalu a v Beer-šebě a jejich vesnicích, ²⁸v Siklágu a v Mekóně a jejich vesnicích, ²⁹v Ěn-rimónu, v Soree a v Jarmútu. ³⁰Osidlili také Zanóach, Adulám a jejich dvorce, Lakíš a jeho pol-

nosti, Azeku a její vesnice, takže přebývali od Beer-šeby až po Hinómské údolí.

³¹Benjamínci z Geby osídlili Mikmas, Aju, Bét-el a jeho vesnice, ³²Anatót, Nób, Ananju, ³³Chasór, Rámu, Gitajim, ³⁴Chadíd, Seboim, Nebalat, ³⁵Lód a Óno a údolí řemeslníků. ³⁶Některé oddily levitů v Judstvu^q byly přemístěny k Benjamínovi^q.

^asr k. 10^h (v. 3.21). — ^bNetanjáš, P. — ^cAzarjášova, P. — ^dJónadabova, P. — ^e::šélaského, Nu 26,20 1 Pa 9,5. — ^fJódaova, P. — ^gdvě jména? — ^hZekarjášův, P. — ⁱJójadův syn Berekjáš, P. — ^jdosl. dílo (~ v. 16.22). — ^{k-k}× O' (některé kodexy). — ^lAzarjáš, P. — ^mjiní: Ha-gedolímův. — ⁿJéšuy, P. — ^oÍrá, P. — ^{p-p} ~ LrJ; jiní: Artaxerxa, stanovící zpěvákům jejich každodenní přiděly (~ As). — ^{q-q} ~ As; zpravidla: a v Benjamínovi (~ K).

(3) 1Pa 9,2n (4-19) : 1Pa 9,4-17 (25) Joz 20,7 21,11 (28) Joz 15,31 (31) Joz 18,22

¹⁻¹⁹Máme před sebou *listinu* se jmény a počtem těch, kteří se usadili v Jeruzalémě. Byli to především správcové lidu, kněží, levité, strážci bran; z lidu byl losem vybrán každý desátý. Ze seznamu můžeme vyčíst několik údajů, které jednak dokreslují situaci ve svatém městě a v Božím lidu, jednak vybočují z rámce historického dokumentu a stávají se normou pro život formující se náboženské obce.

Jeruzalém je *metropolí*, protože má chrám. Je proto i duchovním, nejen správním střediskem všeho lidu. Hlásit se k Jeruzalému bylo v dobách útisku téměř totéž jako přiznání k Hospodinu (Ž 137). Tradice, která spojovala lidi v době zajetí, stává se základnou i nového života doma, v zaslíbené zemi.

V Jeruzalémě se usazují především *představitelé lidu*, kteří mají na starosti veřejnou správu, a ovšem kněží a levité, jejichž úkolem je pečovat o řádný chod bohoslužebného života; k nim náleží strážci bran a zpěváci. Jejich povinnosti byly upraveny zvláštním královským příkazem. Nemůže tu být řeč o perském Artaxerxovi, nýbrž jen o králi Davidovi (sr 12,45 a 1Pa 25), s jehož jménem poexilní doba spojovala celou úpravu bohoslužebných řádů jeruzalémských. Domněnka některých překladatelů, že královským výnosem, totiž Artaxerxovým, byly upraveny pořizky zpěváků, je nepravděpodobná, protože by i dobře míněný zásah perského krále do vnitřních náboženských záležitostí nutně vyvolal zcela přirozený odpor.

Pak jsou zde ti, kdo byli k tomuto pobytu určení *losem* anebo se *dobrovolně* přihlásili. Šlo patrně v prvé řadě o různé řemeslníky a dělníky, které město potřebovalo k řádnému provozu. Žít v tomto městě bylo

z hospodářských důvodů nesnadné a vyžadovalo značnou dávku odříkavosti. Dobrovolníků bylo asi málo, takže museli být další k tomuto pobytu určováni losem.

Jména několika osob s bohatým *rodokmenem* ukazují, jak velice lidu záleží na tom, aby co nejdříve navázal na svou minulost a překlenul období zkoušek a trestů. Rodokmen Atajášův sahá až k potomku Judovu z Támary, k Peresovi; rod velekněze Serajáše uvádí i dávného předka Achítúba, otce kněze Sádoka za vlády Davidovy (2S 8,17 Ezd 7,2), který ovšem není totožný se Sadókem uvedeným zde mezi předky Serajášovými. I když mnohá jména zůstávají neprůhledná, je jisté, že kdysi promlouvala těm, kteří je dochovali svými záznamy, konkrétněji nežli nám. Jak obsáhlé rodokmeny, tak i pouhá jména měly naznačit, že tu jde o obecnství lidí, kteří se celou svou bytostí staví za velikou věc obnovy, a ne o nějaký bezejmenný dav, že nynější obnova stojí na pevných základech otcovského dědictví. K němu se lid vědomě vrací a na ně navazuje v naději, že právě v těchto starých tradicích jsou tvořivé a konstruktivní prvky, bez nichž nemůže žít nově se formující společnost.

²⁰⁻³⁶Ostatní lid se usazuje po městech. Každý se vrací do svého *rodového dědictví*. Je to nejen návrat k rodné půdě do rodných míst předků, ale předně návrat k otcovským tradicím. Mnohá ze zmíněných měst najdeme v knize Jozue, když byla jednotlivým pokolením přidělována zaslíbená země (Joz 20,7 21,11; 15,21.26.27.28.32.33.34.35.39 a 19,2.3.5.7.41). Mezi vyčtenými městy se objevují i stará *levitská města* (Joz 21), takže vyvstává otázka, zda 'ostatním lidem' nejsou míněni právě kněží a levité (sr v. 20), na které již nestačilo místo v Jeruzalémě (sr Galling, s odvoláním na A. Alta). Vedle území judského je uvedeno ještě území Benjamínovo (1S 13,2.5 Iz 10,28; Joz 8,9 Sd 1,22 20,18; Iz 10,30.32; 2S 4,3; Ezd 2,33 aj.).

Ze sedmnácti zde jmenovaných judských měst najdeme v knize Jozue jen čtrnáct (Joz 15); nejsou tam uvedeny Díbon (místo toho však Dimóna, Joz 15,22), Ješúa a Mekóna. Z jozuovského seznamu měst přidělených pokolení Benjamínovu (Joz 18) jsou zde uvedena jen tři, do nichž jdou nyní potomci tohoto kmene: Geba (Joz 18,24), Bét-el (Joz 18,22) a Ráma (Joz 18,25). Ale mezi levitskými městy (Joz 21) je uvedeno i Anatót vedle Geby. Je možné, že ostatní města byla aspoň z části zničena a teprve později obnovena, anebo že okruh, který navrátilci stačili obsadit, je už nezahrnoval. V každém případě to svědčí o značném úbytku Božího lidu. Avšak právě srovnání s knihou Jozue ukazuje, že i zbylý lid ví o starých zaslíbeních, a proto zabírá zemi a města, kde žili jejich otcové a pradědové, zemi, kterou rozdělil na Hospodinův příkaz Jozue lidu prošlému čtyřicetiletými zkouškami na poušti. Velice podobná

situace nastává nyní, kdy se právě v těchto městech usazují potomci těch, kteří prošli zajetím a neztratili se, kteří se vrátili ke svému dědictví, aby se ujali práv a výsad, jež jim byly na čas odňaty. Přitom se toto obsazování děje podle pevného řádu. Není zde chaos, jak tomu bývá při podobných přesunech. Každý ví, kam patří a kde je jeho místo. Jeruzalém zůstává pro všechny středem a pojítkem. V něm a kolem něho se vytváří pevně stmelená náboženská obec Božího lidu.

Dvě tradice jsou jmenovány výslovně. Tradice judská a benjamínská přežily dobu zkoušek a osvědčily se. U judské nás to nijak nepřekvapuje, neboť víme o králích, a zvláště o prorocích, kteří jí dali odolnost a nadějnost. Udivuje nás spíše, že to je právě pokolení Benjamínovo, o němž písemná tradice nemluví nijak pochvalně (sr Sd 20n). Sotva rozhodovalo to, že území benjamínské při odtržení severoizraelských kmenů od domu Davidova (1Kr 12) zůstalo ve svazku judského království (1Kr 12,21 sr 15,22). Toto pokolení svými vztahy k 'domu Josefov' (Rácheliny kmeny, sr Gn 30,22-24 25,16-18) také reprezentuje svaz severního Izraele, a tak spolu s Judou celý Izrael. Hospodin svou smlouvu uzavřel s Izraelem celým. Nevěrná pokolení tuto smlouvu nemohla zmařit; svou neposlušností zmařila jen sebe. Zůstal 'ostatek', ale v tomto zbylém lidu si Bůh uchoval zárodek nového lidu, který se stal nositelem jeho zaslíbení.

b) Seznam kněží a levitů

12,1—26

Jména kněží a levitů, kteří se vrátili ze zajetí, a jejich rody.

12 ¹Toto jsou kněží a levité, kteří se vrátili spolu se Zerubábelem, synem Šealtielovým, a s Jéšou: Serajáš, Jirmejáš, Ezra, ²Amarjáš, Malúk, Chatuš^a, ³Šekanjáš, ^aRechum, Meremót, ⁴Idó, Ginetoj^b, Abijáš, ⁵Mijamín, Maadjáš, Bilga, ⁶Šemajáš, Jójariš, Jedajáš, ⁷Salú, Amók, Chilkijáš, Jedajáš^a. To jsou přední kněží se svými bratry za dnů Jéšouových.

⁸A levité: Jéšua, Binúj, Kadmiel, Šerebjáš, Juda, Matanjáš^c; ten se svými bratry řídil sborový zpěv; ⁹jejich bratři ^dBakbukjáš a Uni^{ed} stáli naproti nim při vykonávání služby.

¹⁰Jéšua zplodil Jójakíma; Jójakím zplodil Eljašíba; Eljašíb Jójadu. ¹¹Jójada zplodil Jónatana; Jónatan zplodil Jadúu.

¹²Za dnů Jójakímových byli kněžimi tito představitelé rodů: rodu Serajášova Merajáš, Jirmejášova Chananjáš, ¹³Ezrova Mešulam, Amarjášova Jóchanan, ¹⁴Malúková^f Jónatan, Šebanjášova^g Josef, ¹⁵Charimova Adna, Merajótova Chelkaj, ¹⁶Idóva^h Zekarjáš, Ginetónova Mešulam, ¹⁷Abijášova Zikrí, ¹Minjamínova

a Móadjášova Piltaj¹, ¹⁸Bilgova Šamúa, Šemajášova Jónatan, ¹⁹Jójaríbova¹ Matenaj, Jedajášova Uzi, ²⁰Salajova Kalaj, Amókova Eber, ²¹Chilkijášova Chašabjáš, Jedajášova Netanel.

²²Za dnů Eljašibových, Jójadových a Jóchananových a Jadúových byli zapsáni představitelé rodů levitských i kněží, až do kralování, perského Dareia. ²³Levitští příslušníci, představitelé rodů, byli zapsáni do chrámové kroniky^{jj} až do dnů Eljašibova syna Jóchanana. ²⁴Přední levité: Chašabjáš, Šerebjáš, a ^kKadmíelův syn^k Jéšua a jejich bratři, kteří stáli naproti nim, aby podle příkazu Davida, muže Božího, chválili Hospodina a děkovali mu, střídavě sbor po sboru. ²⁵¹Matanjáš a Bakbukjáš^m, Obadjáš, Mešulamⁿ, Talmón, Akúb byli strážci bran; strážili skladiště u bran^l. ²⁶Ti byli za dnů Jójakíma, syna Jéšua, syna Jósadakova, a za dnů místodržitele Nehemjáše a kněze Ezdráše, znalce Zákona.

a. a-a × O'. — ^bGenthon, V (:v. 16). — ^cMachanjáš, O'. — ^{d-d} × O'. — ^eElí, P. — ^ftak kt O'; Malkijáš, P; Milicho, V. — ^gŠekanjášova, O' P. — ^hAddai, O'; Adaja, V. — ⁱ⁻ⁱO' jinak. — ^jJójadova, P. — ^{jj}v knize Paralipomenon, K. — ^{k-k}synové Kadmíelovi, O'. — ^{l-l}Když jsem shromáždoval vrátné, O'. — ^mBukí, P. — ⁿŠalum, P.

(4) Lk 1,5 (8) 11,17 (10) 3,1 (12nn) :10,3-14 (24) 1Pa 25 2Pa 29,25 (25) 2Pa 8,14; Neh 12,44 (26) 1Pa 5,40n (=6,14n K)

¹⁻²¹Seznamy kněží a levitů můžeme rozdělit do dvou částí: *první seznam* (v. 1—9) připomíná dobu, kdy byl obnoven chrám; *druhý seznam* (v. 12—21) dokumentuje situaci za nejvyššího kněze Jójakíma. Navzájem se oba seznamy doplňují a na sebe navazují. Na posloupnost ukazují rovněž v. 10n: Jéšua stojí jako zakladatel rodu na počátku a Jadúa jako šestý na konci; je to rod velekněží; má se za to, že Jadúa úřadoval někdy v polovině čtvrtého století (sr Josefus Flavius, Ant. XI. 8,4). Všimneme si nejprve jejich zařazení: Jeruzalém je osídlen, chrám obnoven a lid stojí před slavnou událostí, jíž je posvěcení dohotoveného díla. Právě proto je nutné vrátit se do minulosti a připomenout jména těch, kdo položili základy k tomuto dílu.

Hned první verš nás přenáší zpět do doby *Zerubábelovy a Jéšuovy*, kdy byl obnovován chrám. Byla to událost jedinečného dosahu. Proto se k ní písemně podání i tentokrát vrací, aby poukázalo na kněžskou a levitskou linii sahající z přítomnosti nazad až do dob návratu. Uvedení jsou nejprve kněží; jsou seřazeni po trojicích (6 × 3) a seznam uzavírá čtveřice jmen. Vedle nich jsou zmíněni levité, celkem šest jmen a dvě jména jejich bratří. Kněží a levitů, kteří se vrátili se Zerubábelem a Jéšou, je podle tohoto seznamu celkem 30.

V dalším seznamu se uvádějí — až na jednu výjimku (Chatuš) — jména kněží z prvního seznamu jako *jména rodů*, místy ovšem s částečně odchylným pravopisem, např. Malúk a Idó. U jiných jmen došlo k různým změnám (jsou to jen opisovačské chyby?), jako Šekanjáš — Šebanjáš, Rechum — Charim, Meremót — Merajót, Ginctoj — Ginetón, Mijamín — Minjamín, Maadjáš — Móadjáš, Salú — Salaj. Ostatní jména souhlasí s prvním seznamem i co do pořadí.

²²⁻²⁶Není známo, který perský král je pod jménem *Dareios* míněn. Zdálo by se, že velekněz Jadúa ukazuje na Dareia III. (336—333), ale není to nikterak zaručeno. Jiní jmenují přímo Dareia II., který zemřel r. 405 (J, str. 487 pozn. j). Zmínku o 'kronice' vztahovali např. naši kraličtí otcové na biblické knihy Paralipomenon. Dnes se naproti tomu spíše myslí na nějakou chrámovou kroniku (např. J, str. 487 pozn. i) s údaji sahajícími až k Jóchananovi (kolem r. 400).

Předložené seznamy nejsou jenom suché historické doklady. Jejich záměrem je předvést a doložit přímou *spojitost* mezi prvními navrátilci ze zajetí, z nichž aspoň někteří pamatovali první chrám, např. Idó (sr vk Za 1,1), a současným pokolením. Jde tu o kněžskou a levitskou *posloupnost*. Proto je zde také aspoň zmínka o levitech a kněžích z dob jiných velekněží: Eljašiba, Jójady, Jóchanana a Jadúy. Jmenovitě jsou zmíněni tři představitelé levitů a šest strážců bran z doby nejvyššího kněze Jójakíma, místodržitele Nehemjáše a znalce Zákona Ezdráše, kteří jsou tu opět chápáni jako současníci. Historický zájem ustupuje do pozadí, jako ostatně všude tam, kde jde o věc Boží, a ne lidskou. Ze zvěstných důvodů je možné postavit vedle sebe Zerubábel a Ezdráše i Nehemjáše, ty, kteří se navrátili dříve, i ty, kteří se navrátili později, protože všichni byli zapojeni do téhož díla obnovy, jež mohli uskutečnit právě jen postupně a po částech. Nelze kárat ty první, že dílo nedokončili, ani nelze druhé jen chválit, že je dokončili. Svůj podíl na tom mají všichni, a proto je správné, že je autor či redaktor knihy Nehemjášovy uvádí pohromadě.

c) Posvěcení hradeb

12,27—47

Kněží a levité spolu s Nehemjášem očišťují a posvěcují hradby k radosti všech.

²⁷ K posvěcení hradeb jeruzalémských vyhledali a přivedli levity ze všech jejich míst do Jeruzaléma, aby uspořádali radostnou slavnost posvěcení spojenou s děkováním a zpěvem za doprovodu cymbálů, harf a citer. ²⁸ Tu se shromáždili příslušníci pěveckých sborů z okrsku kolem Jeruzaléma a z netofských dvorců, ²⁹ z Bét-gilgálu a z polností Geby a Azmávetu; zpěváci si totiž vystavěli dvorce okolo Jeruzaléma. ³⁰ Kněží a levité se očišťili, pak očistili lid i brány a hradby^a.

³¹ Prikázal jsem judským předákům, aby vystoupili na hradby^a, a postavil jsem dva velké děkovné sbory. Jeden šel doprava po hradbách k bráně Hnojné. ³² Za nimi šel Hóšajáš s polovinou judských předáků ³³ a Azarjáš^b, Ezra, Mešulam, ³⁴ Juda, Binjamín, Šemajáš^c a Jirmejáš. ³⁵ Z kněžstva tu byli s trubkami Zekarjáš, syn Jónatana^d, syna Šemajášova, syna Matanjášova, syna Mikajášova, syna Zakúrova, syna Asafova, ³⁶ a jeho bratři Šemajáš a Azarel^e, Milalaj, Gilalaj, Maaj, Netanel, Juda a Chanani, s hudebními nástroji Davida, muže Božího, a znalec Zákona Ezdráš před nimi. ³⁷ U Studničné brány, která byla naproti nim, vystoupili po schodech Davidova města a pokračovali přístupem na hradby^a při Davidově paláci až k Vodní bráně na východě.

³⁸ Druhý děkovný sbor se jim ubíral naproti^f. Za ním jsem šel já s druhou polovinou lidu po hradbách, podél Pecné^g věže až k široké hradbě, ³⁹ podél Efrajimovy brány, Staré brány a Rybné brány při věži Chananel (to je Boží milosti) a věži Mea (to je Stovky) až k Ovčí bráně. Zůstali jsme stát v Strážní bráně. ⁴⁰ Oba děkovné sbory se zastavily na nádvoří Božího domu, i já s polovinou představenstva, ⁴¹ kněží Eljakim, Maasejáš, Minjamín, Mikajáš, Eljőenaj, Zekarjáš, Chananjáš s trubkami, ⁴² a Maasejáš, Šemajáš, Eleazar, Uzi, Jőchanan, Malkijáš, ělam a Ezer. Zpěváci zvučně zpívali za řízení Jizrachjáše. ⁴³ V onen den také obětovali veliké oběti a radovali se, neboť jim Bůh připravil převelikou radost. I ženy a děti se radovaly, takže se do daleka rozléhalo radostné veselí Jeruzaléma.

⁴⁴ V onen den byli ustanoveni někteří za správce komor pro sklady, obětní dávky, prvotiny a desátky, aby v nich uskladňovali

částky ^hz městských polností^h Zákonemⁱ určené kněžím a levitům. Juda se totiž radoval z kněží a levitů, připravených⁴⁵ vykonávat službu svého Boha a dbát na očišťování. I zpěváci a vrátní konali službu podle nařízení Davida a jeho syna Šalomouna. ⁴⁶ Ode dávna totiž, už za dnů Davidových^j a Asafových, přední zpěváci^j zpěvem chválili Boha a děkovali. ⁴⁷ Proto všech Izrael za dnů Zerubábelových^k i za dnů Nehemjášových^k odváděl na každý den příslušné částky na zpěváky a vrátné; odděloval je levitům a levité z nich oddělovali pro Áronovce.

^aH. sg (v. 30.31.37). — ^bZekarjáš, O'; Azarel, P. — ^cSerajáš, O'. — ^dJőchanana, O'. — ^eUziel, O'. — ^fjiní: doleva (upravený text). — ^gkde byly pece. — ^{h-h}pro městské předáky, O' ~ V (< *sáré* místo H. *sedé*). — ⁱx O'; jinak V (< *tóddá* místo H. *tórdá*). — ^{j-j}Asaf byl přední zpěvák, O'. — ^{k-k}x O'.

(31) 2,13 (36) :Am 6,5 (37) 3,15 (45) 2Pa 8,14 (46) 1Pa 25,1 2Pa 35,15; 2Pa 29,30 (47) ::13,10n; 10,39 :Nu 18,26

²⁷⁻⁴³ Po několika perikopách rázu více méně dokumentárního se podání opět vrací k *Nehemjášovi* a vypráví o slavnosti uzavírající jeho vrcholné dílo. Do Jeruzaléma přicházejí levité ze všech koutů země a zpěváci, kteří byly usazeni poblíž města. Kněží a levité se očišťí a pak očišťí i ostatní lid, brány a hradby ode všeho, co se nesrovnává se službou Hospodinu podle předpisu Zákona. Potom se ujímá iniciativy opět Nehemjáš. Ustanovuje *dva pěvecké sbory* a určuje jim a celému průvodu, který jde za nimi, přesnou cestu. Východiskem obou je s největší pravděpodobností Údolní brána při západní straně města (sr Bič, Palestina I., 265n a obr. 4). Jeden sbor spolu s předáky a kněžím s trouby se odtud ubírá k jihu k Hnojné bráně. U Studniční brány vstupuje do starého města a májí královský palác, který r. 587 nebyl úplně zničen (sr 3,25). Jeho poutí končí na chrámovém nádvoří, do něhož vstupuje z jihu. Druhý sbor jde od Údolní brány (2,13) k severu, prochází opravenými branami v severní části města a Ovčí branou vchází na chrámové nádvoří, kde se obě procesí setkávají. Nehemjáš s představiteli náboženské obce zaujímá patrně čestné místo v Strážní bráně v severní části chrámového nádvoří. Pěvecké sbory vyznávají střídavým zpěvem víru v Boha a vzdávají mu díky za to, že dal stavitelům sflu a *dílo dokonat*. Trubky a jiné hudební nástroje dodávají slavnosti radostný a slavnostní ráz. Cesta obou procesí vymezuje okruh svatého města a manifestuje Boží péči nad celým jeho prostorem, a tím i nad celou zemí.

Průběh slavnosti neznáme. Dá se však soudit, že ve slovech Ž 147,12n máme dochován příklad chvalo zpěvu, jaký se tehdy rozléhal z chrámového nádvoří (Galling). Slavnostní *posvěcení hradeb* vrcholí v při-

nášení obětí a v radosti všeho lidu z díla, které se přes mnohé překážky a nástrahy nepřátel přece jen zdařilo. Konečně, za Nehemjášovy správy, byl Jeruzalém opevněn, a tak zajištěna bezpečnost chrámu i obyvatelů města. Spadl s nich strach. Do daleka se rozléhá jejich radostný jásot.

^{44–47} Dodatkem k předchozímu oddílu (v. 27—43), v němž Nehemjáš jako by vystupoval a hovořil v l. osobě, třebaže je vedle něho jmenován i starší Ezdráš, následují v. 44—47, kde je Nehemjáš jmenován po boku Zerubábelově, který budoval *jeruzalémský chrám* o osmdesát let dříve. Vždyť teprve opevněním města byla zajištěna i bohoslužba. Ode dne posvěcení hradeb tu byli také ustanoveni dozorcí nad sklady, v nichž byly shromažďovány dávky určené kněžím, levitům, zpěvákům a strážcům bran. Vděčnost Bohu a radost z Božích služeb nabyta konkrétní podoby ve vztahu lidu k těm, kdo tyto služby vykonávali (sr 1Te 5,12n). Při obnovení služeb Božích a očišťovacích obřadů bylo navázáno na slavné dědictví Davida a jeho syna Šalomouna v naději, že se tím i přiblíží 'zlatý věk' jejich vlády. *Tradice davidovské* držely lid a sílily jej v době zjetí. Navázání na tyto tradice a obnovení starých řádů a zvyků rozněcovalo i nyní radost a dávalo lidu vedle jistoty a pocitu bezpečí i nadějný výhled do mesiášské budoucnosti.

d) Očištění lidu, chrámu a života

13,1—31

Pohané jsou vyloučeni ze shromáždění, chrám očištěn od nepřátel, sobota a služby Boží obnoveny.

13 ¹ V onen den bylo předčítáno z knihy Mojžíšovy, aby to lid slyšel, a našlo se v ní napsáno, že Amónec ani Moábec nesmí nikdy vstoupit do shromáždění Božího. ² Nevýšli totiž vstříc Izraelcům s chlebem a vodou, ale najali proti nim Bileáma, aby jim zlořečil; náš Bůh však obrátil zlořečení v požehnání. ³ Když uslyšeli ten zákon, rozhodli se vyloučit z Izraele všechny přimíšence.

⁴ Někdy předtím kněz Eljašib, určený za správce komor^a domu našeho Boha, spřízněný s Tóbijášem, ⁵ uvolnil pro něho velkou komoru, kam byly dříve dávány obětní dary, kadidlo, nádobí a desátky z obilí, moštu a čerstvého oleje, určené levitům, zpěvákům a vrátným, a obětní dávky pro kněze. ⁶ Když se to vše stalo, nebyl jsem v Jeruzalémě. V třicátém druhém roce vlády

babylónského krále Artaxerxa jsem se totiž odebral ke králi. Po nějaké době jsem si vyžádal propuštění od krále. ⁷ Jak jsem přišel do Jeruzaléma, hned jsem porozuměl, jakého zla se dopustil Eljašib pro Tóbijáše tím, že pro něho uvolnil komoru v nádvořích^b Božího domu. ⁸ Velice mě to pohoršilo. Dal jsem vyházet z komory ven všechny věci Tóbijášova domu. ⁹ Rozkázal jsem, aby vyčistili komory, a znovu jsem do nich dal věci Božího domu, obětní dary a kadidlo.

¹⁰ Dozvěděl jsem se také, že levitům nebyly dávány částky, takže se všichni rozprchli ke svým polím, levité i zpěváci konající službu. ¹¹ Měl jsem o to spor s představenstvem a ptal jsem se: „Proč je opuštěn Boží dům?“ Shromáždil jsem levity a dosadil je na jejich místa. ¹² A všechen Juda přinášel desátky z obilí, moštu a čerstvého oleje do skladů. ¹³ Za skladníky jsem určil kněze Šelemjáše, písaře Sadóka a z levitů Pedajáše; jim k ruce byl Chanan, syn Zakúra, syna Matanjášova; ti byli pokládáni za spolehlivé a měli za úkol vydávat přídelý svým bratrům. ¹⁴ „Pamatuj na mne, můj Bože, kvůli tomu a nevymaž mou oddanost, kterou jsem prokázal domu svého Boha a jeho službám.“

¹⁵ V oněch dnech jsem viděl v Judsku, že někteří lisují hrozny v sobotu, že přinášejí kupy obilí a nakládají na osly, a také že přinášejí do Jeruzaléma víno, hrozny a fiky a všelijaká břemena v den sobotní. Varoval jsem je toho dne, kdy prodávali potraviny. ¹⁶ I Tyrané^c tu byli usazeni; přinášeli ryby a všelijaké zboží a prodávali v sobotu Judejcům, a to přímo v Jeruzalémě. ¹⁷ Měl jsem o to spor s judskými šlechtici a ptal jsem se jich: „Jakého zla se to dopouštíte? Znesvěcujete den sobotní! ¹⁸ Což právě tak nejednali vaši otcové? Proto náš Bůh uvedl všechno toto zlé^d na nás a na toto město. A vy jej zase popuzujete k hněvu proti Izraeli, když znesvěcujete sobotu.“

¹⁹ Když před sobotou padl stín na brány jeruzalémské, rozkázal jsem, aby byla zavřena vrata a aby je neotvírali dříve než po sobotě. Některé ze svých služebníků jsem postavil k branám, aby nikdo nenosil břemena^e v den sobotní. ²⁰ Když kupci a prodavači všelijakého zboží nocovali jednou i dvakrát vně Jeruzaléma, ²¹ varoval jsem je a vytýkal jsem jim: „Proč nocujete před hradbami? Bude-li se to opakovat, vztáhnu na vás ruku.“ Od té doby v sobotu nepřicházeli. ²² Pak jsem přikázal levitům, aby se očistili a přišli střežit brány, aby byl svěcen den sobotní. „Pamatuj na mne, můj Bože, také kvůli tomu a měj ohled na mě podle svého mnohého milosrdenství.“

²³ V oněch dnech jsem také viděl, že si židé brali ženy ašdódské, amónské a moábské. ²⁴ Jejich děti pak mluvily zpoloviny ašdódsky, ale nedovedly^g mluvit židovsky. ^h Hovořily jazykem toho či onoho lidu^h. ²⁵ Měl jsem s nimi o to spor a zlořečil jsem jim, některé muže jsem bil a rval za vousy a zapřísáhl jsem je při Bohu: „Nedávejte své dcery jejich synům a neberte jejich dcery svým synům a sobě! ²⁶ Což se právě tím neprohřešil izraelský král Šalomoun? Mezi mnohými národy nebylo krále jemu podobného. Byl milován Bohem, který jej určil za krále nad celým Izraelem. A přece i jej pohanské ženy svedly k hříchu. ²⁷ Máme snad mlčet, když o vás slyšíme, že pácháte všechno to veliké zlo, že jednáte věrolomně vůči našemu Bohu a berete si pohanské ženy?“

²⁸ Jeden syn nejvyššího kněze Jójady, syna Eljašibova, byl zetěm Sanbalata chorónského. Toho jsem odehnal od sebe. ²⁹ „Pamatuj na ně, můj Bože, protože poskvrnili kněžství i smlouvu kněžskou a levitskou.“ — ³⁰ Tak jsem je očistil ode všeho pohanského. Stanovil jsem služební povinnosti kněží a levitů, každému podle jeho díla, ³¹ i pro přinášení dříví v určených lhůtách, i pro prvotiny. „Pamatuj na mne, můj Bože, k dobrému.“

^aH. sg. — ^bsg, O'. — ^c × O'. — ^d+ na ně i, O'. — ^ee dosl. nevešlo b m — ^fH. sg. — ^gpolovina nedovedla, P. — ^hh × O'.

(1) :Dt 31,11n 2Kr 23,2; Dt 23,4n (= 3n K) (2) Nu 22,5n Joz 24,9 (4) 2,19 (5) 12,44 (8n) :Mt 21,12n J 2,14-17 (10) ::12,47 :Mal 3,8 (12) Nu 18,21 (13) :2Pa 31,15 (14) 5,19 13,31 :Ž 106,4 (15) :10,32 (= 31 K) Jr 17,21n (18) Ez 20,12n (22) v. 14 (23) Ezd 9,2 (25) Ezd 10,5; Dt 7,3 (26) 2S 12,24; 1Kr 11,1nn (28) 12,10; 2,10.19 (29) Nu 25,12n Mal 2,4.8

¹⁻³ Zdánlivě neurčitým údajem 'v onen den' se uvádí nový úsek v životě jeruzalémské pospolitosti. V hebrejštině však tento obrat (H. *ba-jóm ha-hú'*) charakterisuje 'onen den' jako den Hospodinův, kdy Hospodin se ke svému lidu milostivě přiklonil a vytvořil pro něj nové předpoklady životní. Lid se obrací k Božímu zákonu a jím měří svůj život. Slyší výstrahu před Amónci a Moábcí (sr Dt 23,4n [= 3n K]). Nejde však o Amónce a Moábce jen jako příslušníky určitého národa, nýbrž především o vztah těchto *duchovních skupin* k Božímu lidu. Moábská Rút byla uvedena do svazku Izraele, protože se dovedla rozejít se svou pohanskou minulostí a bezvýhradně se podrobit Hospodinovým příkazům. U zmíněných příslušníků nepřátelských sousedních národů však k žádné změně nedošlo. Proto musí jeruzalémská obec ze svého středu

vyloučit všechny, kdo by mohli přivodit zkázu. Jen duchovně nerozpolcený lid může obstát. Amón a Moáb jsou typy protivníků usilujících stále o to, aby Boží lid zahynul.

⁴⁻⁹ Dalším krokem je *očistění chrámu*. Nehemjáš si počíná jako Kristus očisťující Boží dům v Jeruzalémě (sr J 2,14—17). Ohrožení, jaké představoval Tóbijáš, nebylo jen nebezpečí vnější. Ne bezdůvodně je zván 'amónským otrokem' (2,19). Hledal a našel spojence mezi předáky a kněžími. Dokonce se vetřel až do samotného chrámu. Nevíme přesně, o jaký svod tu vlastně šlo. Jestliže však jsou zmiňovány věci Tóbijášovy umístěné v chrámové komoře, kde bývaly uskladňovány obětní dary a kadidlo, pak je to náznakem, že jde o zlořád zasahující přímo čistotu bohoslužby. Nehemjáš vyhazuje všechno, co patří Tóbijášovi a v chrámě nemá místa. Tóbijáš představuje jasně nebezpečí náboženské. Proto je tento oddíl přiřazen hned za perikopu o nesměšování s Amónci a Moábcí.

¹⁰⁻¹⁴ Když byl Nehemjáš u krále, došlo za jeho nepřítomnosti také k tomu, že levitům nebyly odevzdávány příslušné dávky, takže se rozešli. Nehemjáš volá k odpovědnosti představenstvo a domlouvá mu; v jeho jednání spatřuje zanedbávání služeb Božího domu. Ustanovuje dozorce nad sklady. Dbá, aby se všechno dalo *podle řádu*. Proti nekázní a nedbalosti je nutno od počátku a stále bojovat. Vždyť za neplněním povinností vůči bližním se skrývá neochota plnit povinnosti vůči Bohu. A naopak: jen z řádného vztahu k Bohu, zde konkrétně vyjádřeného vztahem k levitům, vyrůstá opravdová láska a úcta k druhému člověku.

¹⁵⁻²² S tímto porušováním řádů souvisí *znesvěcování dne sobotního*. Lidé v zemi dělali opět práce Zákonem zakázané a dovozovali pohanským kupcům volně obchodovat v tento den ve svatém městě. Tím vším vydávali falešně svědectví o Bohu — sobě i druhým. Nehemjáš činí účinná protiopatření. Ví, čím je sobota pro jeruzalémskou obec. Chce, aby si tuto zvláštnost a výsadu Božího lidu uvědomovali i pohané, aby ji uznávali a respektovali. Řády Božího lidu mají přece sloužit i jim k dobrému. Hospodin dává v každé době — i v dobách velíjak těžkých — svým věrným něco jedinečného, co nemají okolní národy a jiné společnosti. V době Nehemjášově to byla především sobota. Svěcením tohoto dne svědčili, že Hospodin je Pánem lidu i země, že člověk jej má jako svrchovaného Pána uznávat. Pak nebude otrokem jiného člověka ani národa ani sebe sama. Požehnání soboty přechází i na ostatní dny.

²³⁻²⁷ Dalším rozhodnutím, jímž Nehemjáš zasahuje do života lidu, je *vyloučení cizích žen*. Pohanské ženy svedly i krále Šalomouna k modloslužbě. Stejně nebezpečí hrozí nyní všem. Nehemjáš tvrdě a nesmlouvavě kárá lid a vede jej k čistotě. Jak soukromý, tak rodinný život je nutno podřídit Božímu zákonu. Jen potom budou jeho základy pevné a trvan-

livé. Nejen bohoslužby, chrám, bohoslužebné řády, sobota, ale celý život má být prodchnut Boží pravdou. Člověk je všude — i ve své rodině — ohrožen pokušením a hříchem, proto musí všude proti nim bojovat. Slovo Boží chce být a je světlem (Ž 119,105) ve všech oblastech lidského života, nechce být omezeno a uzavřeno stěnami chrámu. Nehemjášův postoj se nám zdá tvrdý — a tvrdý bezeporu byl —, protože si dostatečně neuvědomujeme, v jaké situaci a v jakém prostředí žil tehdy Boží lid a jakým nebezpečím pro něj byly ženy ašdódské (pelištejské), amónské a moábské. Čteme o nich, že odváděly své syny i od židovského jazyka. Nejde však jen o řeč; s řečí souvisela též bohoslužba — u židů podnes konaná hebrejsky. Zmíněné ženy cizozemky představovaly tedy nebezpečí, které vedlo přímo k zapření Hospodina a zradě na něm. Kde jde o Boží věc, nesmí zůstat člověk rozpolcen (sr Mt 10,34n Lk 14,26).

^{28—31} Nehemjáš ve svém očištném zápalu nezná přijímání osob. Vyhání i *syna nejvyššího kněze*, sprízněného se Sanbalatem chorónským. Ustanovuje třídy kněží a levitů, jak tomu bylo dříve, obnovuje pořádek při nošení dříví a odevzdávání prvotín. To vše činí s plnou odpovědností před Bohem a v jistotě, že koná dobré dílo. Prosí znovu a znovu Boha, aby na něho pamatoval. Tímto způsobem se vlastně dovolává jeho souhlasu. Je si vědom, že Boží lid může žít zdárně jen tehdy, když se stále a ve všem podřizuje Božímu zákonu. Všechny kroky, které koná Nehemjáš, činí proto, aby vrátil lid k poslušnosti tohoto Zákona. Zároveň z jeho činů poznáváme pravdu běžnou, a přece stále opomíjenou, že dílo obnovy není jednorázovým činem, ale stálým a trvalým *zápasem*, jež musí Boží lid vždy znovu a vždy s novou odvahou a rozhodností podstupovat.

ESTER

ÚVOD

KNIHA ESTER tvoří v hebrejském kánonu součást tzv. Pěti svátečních svitků (*Pts Rt Kaz Pl Est*), které se v synagoze čtou o pěti hlavních svátcích v roce; Ester o svátcích *púrím* z jara. V Septuagintě byla zařazena mezi 'historické knihy' a uchovala si odtud — přes Vulgátu — toto zařazení ve všech církevních překladech Starého zákona.

Text této knihy známe v dvojí podobě, ve stručnější hebrejské, kanonizované ještě koncem prvního století křesťanského na synodě v Jabně (*Jamni*), a v obšírnější řecké, a to dokonce ve dvojí versi: v běžné septuagintní a v recensi lukianské, značně od ní odchylně. Badatelé se celkem shodují v názoru, že stručnější hebrejský text je starší a původnější. Řecká znění jsou naproti tomu rozšířena o druhotné vsuvky, jimiž měl být zajištěn duchovněji ráz knihy. Předkládáme s novým překladem knihy Ester z hebrejštiny i tyto doplňky z řečtiny podle Rahlfsova příručního vydání Septuaginty. Jsou od kanonického textu odlišena jiným typem písma. Jde o následující oddíly:

- 1,1a—1r Mordokajův sen a 10,3a—3k jeho vysvětlení,
- 3,13a—13g a 8,12a—12v dva výnosy Achašveróšovy,
- 4,17a—17i a 4,17k—17z modlitba Mordokajova a Esterina,
- 5,1a—1f a 5,2a—2b podrobnosti o přímlově Esterině u Achašveróše,
- 10,3l závěrečné vysvětlení o vzniku řecké verse.

Vulgáta tyto dodatky přináší souhrmně na konci knihy Ester (10,4—16,24).

Knihá nás uvádí do zimního či přesněji jarního sídla perských králů v Šušanu a nejedna podrobnost líčení prokazuje autorovy dobré znalosti perského prostředí. I samo jméno královo jako by nasvědčovalo historické hodnověrnosti. Achašveróš je totiž hebrejský tvar jména známého v jeho pořečtené podobě jako Xerxes (485—465). Jenže zde končí historické pozadí. Žena Xerxova je známa pod jménem Améstris, nikoli Vašti nebo Ester. Proto jsme i královo jméno ponechali v jeho méně známé hebrejské podobě, aby všeobecně známá řecká podoba nesoúdala k neoprávněným historickým závěrům.